

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W RZESZOWIE**

Rzeszów, 2015-02-12

al. Józefa Piłsudskiego 38, 35-001 Rzeszów

WOŚ.4200.1.2013.AH-124

OBWIESZCZENIE

Stosownie do art. 74 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa, w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.) i art. 49 oraz art. 61 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.), w związku z wnioskiem z dnia 28 października 2011 r., Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Rzeszowie, ul. Legionów 20, 35-959 Rzeszów, w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia pn.: „Budowa drogi ekspresowej S19 Kuźnica – Barwinek na odc. Kielanówka – Barwinek (Granica Państwa) wraz z niezbędną infrastrukturą, budowlami i urządzeniami budowlanymi – od km 11+400 do km 96+535, dla wariantu przebiegu trasy WB1 -alternatywa”;

**REGIONALNY DYREKTOR OCHRONY ŚRODOWISKA W RZESZOWIE
ZAWIADAMIA STRONY POSTĘPOWANIA**

- I. W dniu 17 lutego 2012 r. wezwano Inwestora do uzupełnienia Raportu o oddziaływaniu ww. przedsięwzięcia na środowisko.
- II. W dniu 29 sierpnia 2014 r., Inwestor przedłożył uzupełnioną ujednoliconą wersję ww. dokumentu.
- III. W dniu 12 lutego 2015 r., ponownie wezwano Inwestora do uzupełnienia ww. dokumentu.

Z przedłożoną dokumentacją obejmującą m. in. Raport oddziaływania przedmiotowego przedsięwzięcia na środowisko wraz z załącznikami, można się zapoznać w Wydziale Ocen Oddziaływania na Środowisko Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w pokoju nr 46 (al. Józefa Piłsudskiego 38, 35-001 Rzeszów), w godzinach pracy Urzędu, natomiast z wezwaniami do uzupełnienia Raportu, można się zapoznać również w siedzibach następujących urzędów gmin:

1. Urzędu Miejskiego w Boguchwale,
 2. Urzędu Gminy Czudec,
 3. Urzędu Miejskiego w Strzyżowie,
 4. Urzędu Gminy Niebylec,
 5. Urzędu Gminy Domaradz,
 6. Urzędu Gminy Jasienica Rosielna,
 7. Urzędu Gminy Haczów,
 8. Urzędu Gminy Korczyna,
 9. Urzędu Gminy w Krościenku Wyżnym,
 10. Urzędu Gminy Miejsce Piastowe,
 11. Urzędu Gminy Rymanów,
 12. Urzędu Gminy w Iwoniczu Zdroju,
 13. Urzędu Gminy Dukla.
- w godzinach pracy Urzędów.

REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W RZESZOWIE

Lech Kotkowski

Otrzymują:

1. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Rzeszowie, ul. Legionów 20, 35-959 Rzeszów,
2. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, ul. Jasna 17, 43-360 Bystra,
3. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Boguchwale, ul. Doktora Tkaczowa 134, 36-040 Boguchwała, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
4. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Czudec, ul. Starowiejska 6, 38-120 Czudec, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
5. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Strzyżowie, ul. Przeclawczyka 5, 38-100 Strzyżów, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
6. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Niebylec, 38-114 Niebylec 170, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
7. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Domaradz, 36-230 Domaradz 345, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
8. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Jasienica Rosielna, 36-220 Jasienica Rosielna, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
9. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Haczów, 36-213 Haczów 573, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
10. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Korczyna, ul. Rynek 18A, 38-420 Korczyna, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
11. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy w Krościenku Wyżnym, ul. Południowa 9, 38-422 Krościenko Wyżne, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
12. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Miejsce Piastowe, ul. Dukielska 14, 38-430 Miejsce Piastowe, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
13. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Rymanów, ul. Mitkowskiego 14a, 38-480 Rymanów, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
14. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy w Iwoniczu Zdroju, Al. Słoneczna 28, 38-440 Iwonicz Zdrój, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
15. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Dukła, ul. Trakt Węgierski 11, 38-450 Dukła, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

Do wiadomości:

1. WOOS; a/a

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W RZESZOWIE**

al. Józefa Piłsudskiego 38, 35-001 Rzeszów

WOOS.4200.1.2013.AH-123

Urząd Gminy Krościenko Wyżne
W P Ł Y N Ę Ł O
dnia 13-02-2015
dz. 70215/DK
PKP/MS

Rzeszów, 2015-02-12

**Generalna Dyrekcja
Dróg Krajowych i Autostrad
Oddział w Rzeszowie
ul. Legionów 20, 35-959 Rzeszów**

Działając na podstawie art. 50 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.) oraz art. 71 ust. 2 pkt 1, art. 75 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.), wzywam do uzupełnienia raportu o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia pn.: „Budowa drogi ekspresowej S19 Kuźnica – Barwinek na odc. Kielanówka – Barwinek (Granica Państwa) wraz z niezbędną infrastrukturą, budowlami i urządzeniami budowlanymi – od km 11+400 do km 96+535, dla wariantu przebiegu trasy WB1 -alternatywa”. Przedłożony raport należy uzupełnić w następującym zakresie:

1. Analiza wpływu planowanego przedsięwzięcia na wody podziemne nie uwzględnia danych hydrogeologicznych (m. in w zakresie położenia zwierciadła wód podziemnych), na odcinkach planowanej drogi, poza obszarami przeznaczonymi pod lokalizację obiektów inżynierskich (mosty, estakady, przejścia). Nie wskazuje ona, w których odcinkach realizacja zadania wymagać będzie ingerencji w zwierciadło wód podziemnych, w przypadku których będzie to tylko i wyłącznie ingerencja czasowa (etap realizacji), a w przypadku których będzie to ingerencja trwała. Brak tych informacji powoduje, że przedstawiona w raporcie analiza wpływu zidentyfikowanych czynników oddziaływania na stan wód podziemnych, w zakresie wpływu planowanego przedsięwzięcia na zmianę zwierciadła wody oraz zmianę kierunków krążenia wód jest niekompletna i nie dowodzi, iż realizacja zadania nie stanowi zagrożenia dla osiągnięcia celów środowiskowych wyznaczonych dla jednolitych części wód narażonych na oddziaływanie planowanego przedsięwzięcia. Ponadto w przedmiotowej analizie brak jest oceny wpływu przedsięwzięcia w zakresie planowanych obiektów inżynierskich (np. tunele), na środowisko gruntowo -wodne.

2. Wyjaśnić rozbieżności zawarte w tabeli 4.2.3 i tabelach 13.3, 13.5 i 13.13 oraz w tabeli 4.2.4 i tabelach 13.4, 13.5 i 13.14, dotyczące liczby budynków mieszkalnych w zasięgu ponadnormatywnego hałasu dla prognozy ruchu w 2030 r. w wariantcie realizacyjnym.

Poniższe uwagi odnoszą się nie tylko do wariantu preferowanego, lecz do wszystkich przedstawionych w raporcie wariantów przedsięwzięcia.

3. Przedstawić opisowo i graficznie zasięgi oddziaływania planowanego przedsięwzięcia w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego (wszystkich narażonych na oddziaływanie samego przedsięwzięcia oraz w powiązaniu z innymi planowanymi i zrealizowanymi przedsięwzięciami, powodującymi kumulowanie się oddziaływań na dany element środowiska przyrodniczego). Wskazać, na jakiej podstawie

zasięgi te zostały wyznaczone, tj. w oparciu o jakie oddziaływania i ich skutki oraz jakie cechy danego elementu środowiska przyrodniczego mogącego być odbiorcą tych oddziaływań. Skonfrontować przyjęte zasięgi oddziaływania z literaturą tematu, w tym ocenić, czy katalog zdiagnozowanych oddziaływań i ich skutków oraz cech elementów środowiska przyrodniczego pozwolił na wyznaczenie maksymalnych możliwych granic zasięgu. Zweryfikować, czy zakres przestrzenny terenu, w obrębie którego prowadzono rozpoznanie elementów środowiska przyrodniczego, w pełni koresponduje z zasięgiem oddziaływania. W sytuacji, gdy weryfikacja powyższego wykaże braki, koniecznym będzie wyznaczenie nowego zasięgu oddziaływania i dokonanie adekwatnego opisu elementów przyrodniczych i oceny oddziaływania. Przyjęte zasięgi oddziaływań należy przedstawić na podkładach mapowych prezentujących wyniki inwentaryzacji przyrodniczych. Wskazać skalę niepewności co do poprawności wyznaczenia zasięgu oddziaływania, w związku z brakiem, na obecnym etapie postępowania, pełnej wiedzy odnośnie zakresu przedsięwzięcia, warunków użytkowania terenu w trakcie realizacji przedsięwzięcia (np. skali ingerencji w ciek wodne, osuwiska itp.).

Przedłożony raport w przypadku większości elementów przyrodniczych nie definiuje zasięgów oddziaływania przedsięwzięcia lub nie przedstawia (dostatecznego, merytorycznego) uzasadnienia dla przyjętej strefy oddziaływania, nie przedstawia w sposób graficzny poszczególnych zasięgów, nie przedstawia pełnej identyfikacji zagrożeń/oddziaływań ze strony planowanego przedsięwzięcia i bardzo często nie podaje źródeł informacji o rozpoznanej skali poszczególnych oddziaływań. Nie konfrontuje oddziaływań z rodzajem środowiska, w którym jest realizowane, charakterem elementów przyrodniczych, np. wymaganiami życiowymi, wrażliwością elementów przyrodniczych na dane oddziaływanie, zwłaszcza tymi cechami, które determinują to, iż dane oddziaływanie może być znaczące. Tymczasem zasięg oddziaływania jest wypadkową, produktem konfrontacji ww. czynników z oddziaływaniami. Postępując się pojęciem zasięgu oddziaływania mamy na myśli oddziaływania i narażone na nie podmioty. Ze względu na wielorakość możliwych oddziaływań różnych typów inwestycji, określenie a priori zasięgu ich oddziaływania jest niemożliwe, nawet w przypadku tego samego rodzaju przedsięwzięcia. Jego zasięg będzie się zmieniał w zależności od lokalizacji i występujących zasobów przyrodniczych w terenie. Stąd ustalanie zasięgu oddziaływania powinno być wielokryterialne i uwzględniać wszystkie możliwe oddziaływania w stosunku do danego elementu przyrodniczego, jak również jego cechy biologiczne, ekologiczne, stan zachowania, trendy itp. tak, aby wyznaczyć maksymalny możliwy zasięg oddziaływania planowanej inwestycji. Dla przykładu, w przypadku wilka zasięg może obejmować nawet kilka obszarów Natura 2000 chroniących te drapieżniki, szczególnie jeśli pod uwagę weźmie się oddziaływanie skumulowane, chociażby w związku z rozwojem i zagęszczeniem sieci dróg, w tym szybkiego ruchu (np. A1, S7, S69) w Karpatach, czy też biorąc pod uwagę, że kontynuacja S19 po stronie słowackiej nie ma przejść dla zwierząt (jak informuje o tym raport) oraz uwzględniając biologię tego gatunku, np. wymagania co do wielkości i jakości (jak chociażby stopień fragmentacji powodowany drogami o różnej kategorii) terytorium.

Z raportu wynika, iż definiowany zasięg oddziaływania na środowisko przyrodnicze opierano głównie o wyznaczony wcześniej (w oparciu o obliczenia), zasięg oddziaływania na jakość powietrza, zasięg oddziaływania hałasu, zasięg oddziaływania na stosunki wodne – wody podziemne i powierzchniowe.

Dla przykładu, w przypadku flory badaniami „objęto obszar o szerokości minimalnej 500 m, tj. 250 m po obu stronach projektowanej drogi z rozszerzeniem tego pasa w miejscach, gdzie stwierdzono możliwość szerszego oddziaływania inwestycji. Zasięg ten został wyznaczony na podstawie zidentyfikowanych oddziaływań planowanej drogi (emisje do powietrza, emisje ścieków, wpływ budowy na stosunki wodne).” Z powyższego nie wynika, jakie wartości i za jakim źródłem były przyznawane poszczególnym oddziaływaniom, na jakiej podstawie

stwierdzano możliwość szerszego oddziaływania oraz czy brano pod uwagę możliwość oddziaływania skumulowanego. Ponadto nie uwzględniono wszystkich możliwych oddziaływań związanych z inwestycją i ich skutków, np. zmiana warunków świetlnych, fragmentacja, neofityzacja itp. Nie wskazano również, jakie cechy danego siedliska wzięto pod uwagę. Podobnie w przypadku mszaków i grzybów podano, iż „Zasięg obserwacji został wyznaczony na podstawie zidentyfikowanych oddziaływań planowanej drogi na grzyby i mszaki (emisje do powietrza, wycinka drzew, doświetlenie obszarów lasów w rejonie wycinki) – z powyższego nie wynika, jak zidentyfikowano oddziaływania (brak źródeł), brak pewności, czy zostały zidentyfikowane wszystkie możliwe oddziaływania, nie wiadomo jakie wartości mają poszczególne oddziaływania i jakie cechy ekologiczne, biologiczne poszczególnych gatunków były analizowane. W przypadku porostów, ryb, ptaków i ssaków (w tym nietoperzy) nie zdefiniowano zasięgu możliwego oddziaływania planowanej inwestycji lub nie został on w sposób jasny przedstawiony. Wskazując możliwy wpływ inwestycji na awifaunę skupiono się tylko na jednym rodzaju oddziaływania – akustycznym: na str. 348-349 tomu III/1 przedstawia się wyniki różnych badań nad wpływem hałasu na awifaunę (różne zasięgi możliwych oddziaływań), przy czym nie przedstawia się w sposób jasny, jaka wartość tego oddziaływania została przyjęta na potrzeby oceny planowanej drogi ekspresowej. Ponadto podane w przypadku bezkregowców i herpetofauny zasięgi oddziaływania (odpowiednio pasy o szerokości po 250 m od osi analizowanych wariantów i pasy po min. 500 m) nie posiadają wymaganego uzasadnienia, nie podano źródeł informacji o rodzaju i skali możliwych oddziaływań.

Ogólnie należy stwierdzić, iż na potrzeby określania zasięgu oddziaływania nie wzięto pod uwagę wielu oddziaływań (bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótko-, średnio-, długoterminowych, stałych i chwilowych) generowanych przez przedmiotowe przedsięwzięcie na poszczególne elementy przyrodnicze i ich skutków, na etapie realizacji i eksploatacji przedsięwzięcia, takich jak np. przekształcenie siedlisk przyrodniczych, utrata gatunków charakterystycznych (związane np. ze zmianą stosunków wodnych, świetlnych, zagęszczeniem gleby, wkraczaniem roślin o większej odporności na szkodliwe czynniki zewnętrzne itp.), wpływ tlenków azotu pochodzącego ze spalania paliw na siedliska przyrodnicze i płazy, eutrofizacja (związkami azotowymi) siedlisk poczwarówki zwięzłej, wpływ zapylenia na siedliska przyrodnicze, wpływ oświetlenia drogowego (mostów) na ryby, śmiertelność owadów, nietoperzy i ptaków na skutek kolizyjności z samochodami (np. w przypadku niektórych gatunków motyli ginie nawet ponad 90 % osobników próbujących przekroczyć jezdnię, w przypadku ptaków szczególnie narażone są osobniki młode, gatunki ptaków szponiastych, które przyciąga padlina lub drobne ssaki żerujące przy drodze oraz sów, które często żerują na wysokości przednich szyb pojazdów), kolizyjność ptaków z ekranami akustycznymi, wzrost presji drapieżników przy drogach skutkujący zmianą zagęszczenia gatunków stanowiących ich ofiary, obniżenie jakości i atrakcyjności siedlisk gatunków (nie tylko utrata), wzrost ruchu na nieuczęszczanych dotąd drogach, szczególnie przecinających trasy migracji płazów, skutki oddziaływania związane z utrzymaniem/ochroną drogi i infrastruktury towarzyszącej, konieczność regulacji rzek i tego konsekwencje dla poszczególnych gatunków i siedlisk, zabór/upośledzenie korytarza ekologicznego jakim są koryta rzek i ich doliny, intensyfikacja rozwoju terenów przydrożnych i atrakcyjności turystycznej, stymulowanie procesów urbanizacyjnych, wpływ bariery behawioralnej na poszczególne grupy zwierząt (również nietoperzy), wpływ zanieczyszczenia światłem na trasy przelotów nietoperzy, skutki oddziaływania łącznego z innymi przedsięwzięciami, np. wydobywanie i dowóz kruszywa, wytwarzanie mas bitumicznych na potrzeby budowy przedsięwzięcia, rozwój dróg, w tym szybkiego ruchu w Karpatach, i inne. Z drugiej strony należy zwrócić uwagę, iż diagnozowane w raporcie oddziaływania w większości przypadków pozostają na etapie niewykorzystanej (w procesie oceny oddziaływania) listy.

Ponieważ raport w większości przypadków nie przedstawia wymaganego opisu przyjętych zasięgów oddziaływania (podstaw ich określenia) na poszczególne elementy przyrodnicze, stąd trudność/brak możliwości weryfikacji poprawności jego wyznaczenia i jego kompatybilności z przyjętym zakresem przestrzennego rozpoznania poszczególnych elementów przyrodniczych, w tym prowadzonych badań terenowych. Zapisy raportu wskazują, iż przewidywany zasięg oddziaływania przedsięwzięcia nie wyznaczał ram do rozpoznania elementów przyrodniczych, w tym badań terenowych. Dla przykładu, w przypadku siedlisk przyrodniczych można stwierdzić, iż zasięg przeprowadzonej inwentaryzacji nie koresponduje z przyjętym zasięgiem oddziaływania – na str. 387 tomu III/1 raportu jest mowa o zasięgu oddziaływania pośredniego planowanej inwestycji, sięgającym 500 m, podczas gdy zasięg prac inwentaryzacyjnych wynosił 250 m. Dodatkowo niezrozumiały i podważający prawidłowość przeprowadzonej oceny jest zapis znajdujący się na str. 387: „W wykonanej ocenie oddziaływania na siedliska chronione wzięto pod uwagę przede wszystkim kryterium niszczenia siedlisk. Pośrednie oddziaływania w trakcie budowy drogi wynikają ze sposobu prowadzenia prac budowlanych. Przyjęty zasięg prac terenowych w inwentaryzacjach min. 200 m jest wystarczający do określenia oddziaływań w fazie budowy”. Wątpliwość budzi również wyznaczenie zasięgu badań terenowych w przypadku innych grup zwierząt, np. płazów. Np. wg Poradnika ochrony płazów (Stowarzyszenie Pracownia na rzecz wszystkich Istot, Kurek et al., 2011), ich zasięg został określony na 1000 m, co zostało wskazane w piśmie wzywającym do uzupełnienia raportu.

4. Skonfrontować zakresy przestrzenne przeprowadzonych badań terenowych dla poszczególnych elementów przyrodniczych, z przyjętymi dla nich zasięgami oddziaływania przedsięwzięcia oraz literaturą tematu.

5. Na potrzeby zdiagnozowania wszystkich oddziaływań należy również dokonać analizy zapisów wszystkich dokumentów planistycznych (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego), które obejmują tereny znajdujące się w zasięgu oddziaływania (w tym skumulowanego) planowanego przedsięwzięcia, w szczególności w następujących aspektach: wzmocnienie efektu bariery, utrata siedlisk, dalsze obniżanie drożności i funkcjonalności korytarzy ekologicznych, szczególnie o randze międzynarodowej (m. in. poprzez ich zabudowę), upośledzenie funkcjonalności środków minimalizujących (głównie przejść dla zwierząt poprzez zabudowę w rejonie najść).

Przedłożony raport nie przedstawia powyższej analizy, za wyjątkiem odniesienia się do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Dukla i Iwonicz Zdrój (w przypadku tych gmin nie zanalizowano zapisów innych ww. dokumentów planistycznych). W przypadku pozostałych gmin nie przedstawiono żadnych informacji w tym zakresie. Należy tu zaznaczyć, iż raport w dużej mierze ogranicza się do przedstawienia ustaleń zawartych w prognozach wykonanych na potrzeby ww. dokumentów, bez identyfikacji wszystkich możliwych oddziaływań skumulowanych, ich zasięgu przestrzennego wraz ze wskazaniem elementów środowiska przyrodniczego narażonych na te oddziaływania.

6. Zweryfikować, a następnie uzupełnić, uszczegółwić i ujednolicić opis metodyki przeprowadzonego rozpoznania fauny tak, by dla każdej grupy badanych organizmów/gatunków opis ten był pełny i zawierał wszystkie istotne dane dla weryfikacji poprawności przeprowadzenia badań i wiarygodności wyników, tj.: dokładne terminy (daty, godzin) wszystkich kontroli, ich zasięg przestrzenny (lokalizacja, długość i szerokość kontrolowanego terenu), warunki pogodowe panujące podczas każdej kontroli oraz informacje o wszelkich innych czynnikach mających wpływ na przebieg i wyniki inwentaryzacji oraz pozwalających na weryfikację prawidłowości jej przeprowadzenia, ilość

osób uczestniczących w poszczególnych kontrolach oraz ich dotychczasowe doświadczenie - w szczególności w zakresie badań terenowych (publikacje, uczestnictwo w inwentaryzacjach przyrodniczych itp.), przebieg poszczególnych kontroli, sposób przemieszczania się podczas kontroli (i szybkość), przebieg transektów, lokalizacja punktów obserwacyjnych/nasłuchowych, sposób notowania wyników, wskazanie gatunków/grup gatunków i siedlisk przyrodniczych, na które były poszczególne kontrole ukierunkowane; wskazanie, czy ta sama metodyka stosowana była do wszystkich przedstawicieli danej grupy zwierząt (mając na uwadze duże zróżnicowanie pod względem biologii i ekologii gatunków w obrębie niektórych grup) oraz w różnych okresach ich aktywności; wskazanie ile razy dany teren/odcinek był kontrolowany itd. Zasięg prac inwentaryzacyjnych należy przedstawić na podkładach mapowych prezentujących ich wyniki.

*Opisy metodyk badań terenowych fauny nie zawierają wszystkich niezbędnych danych, by móc zweryfikować prawidłowość przeprowadzenia tych badań. W niektórych przypadkach brak jest opisu metodyki prowadzenia konkretnych badań - w zamian przywołuje się same poradniki/wytyczne, jak np. przy omawianiu metodyki części obserwacji ornitologicznych, co nie spełnia powyższego wymogu. W przypadku większości elementów przyrodniczych nie jest jasne, ile razy dany teren/odcinek był kontrolowany (celem zbadania występowania w różnych okresach fenologicznych, jak również zinwentaryzowania wszystkich grup/gatunków różniących się aktywnością dobową). Podobnie bardzo często brakuje informacji o zasięgu przestrzennym poszczególnych dni kontroli. W przypadku herpetofauny, tabela na str. 194-196 tomu III/1 prezentująca warunki pogodowe panujące podczas kontroli herpetologicznych jest niejasna, gdyż sugeruje, iż każdy z 9 wyznaczonych odcinków był kontrolowany aż 78 razy(!). Dodatkowo nie przedstawiono metodyki identyfikacji i waloryzacji szlaków masowych migracji i dyspersji oraz ich miejsc zimowania. Brak jest danych z każdego okresu aktywności herpetofauny dla poszczególnych odcinków (nie wiadomo zatem, na ile rozpoznano płazy w każdym okresie aktywności na danym odcinku), na ile teren rozpoznano we wszystkich okresach aktywności płazów. W przypadku omawiania awifauny, pominięto szereg ważnych elementów (w szczególności przy omawianiu metodyki prowadzonych badań na odcinku na północ od Dukli), jak np. nie podano ile osób i o jakim doświadczeniu wchodziło w skład obu zespołów prowadzących inwentaryzację, przebiegu kontroli na punktach, transektach (przywołanie poradników nie spełnia powyższego), brak lokalizacji transektów, punktów i kwadratów MPPL, miejsc kontroli nocnych, kompleksów leśnych (gdzie poszukiwano gniazd bociana czarnego, ptaków drapieżnych i rzadkich sów), nie wymieniono inwentaryzowanych rzek i potoków („przylegających do obszaru inwestycji”); ponadto część opisów metodyki jest niejasna/niezrozumiała, np. str. 202 tomu III/1 – „Kontrola ta polegała zarówno na przejściu wzdłuż koryta oraz **inwentaryzacji na mapach stanowisk wczesnych gatunków (...)**”.. Brak bliższych szczegółów dotyczących przebiegu nasłuchów nietoperzy na punktach.*

7. Uzupełnić opis metodyki rozpoznania flory poprzez wskazanie, ile razy i w jakim okresie dany odcinek trasy był kontrolowany.

8. Uzasadnić przyjęte metody badań dla poszczególnych elementów przyrodniczych oraz skonfrontować je z literaturą tematu. Uzasadnić, iż stosowane metody obserwacji i identyfikacji są odpowiednie, skuteczne w wykrywaniu danego gatunku/siedliska. Udowodnić, iż zastosowana metodyka pozwala na uzyskanie wyników niezbędnych do dokonania oceny oddziaływania. Przedstawić cele prowadzonych obserwacji (na uzyskanie jakich danych były nakierunkowane i jak te dane miały zostać/zostały wykorzystane na potrzeby oceny oddziaływania).

W raporcie w większości przypadków nie przedstawiono stosownego uzasadnienia i skonfrontowania przyjętych metod badawczych z literaturą tematu. Nie przedstawiono w wielu przypadkach celu prowadzonych obserwacji, nie określono na uzyskanie jakich

danych nakierunkowane były obserwacje, jak te dane miały zostać wykorzystane w procesie oceny oddziaływania, i czy w ogóle zostały wykorzystane – należy wskazać na wątpliwości w tym zakresie. Nie jest jasne, czy zastosowana metodyka daje możliwości pełnego rozpoznania walorów przyrodniczych na każdym badanym odcinku (mając na uwadze różne okresy fenologiczne, różną aktywność dobową itp.). W przypadku herpetofauny nie wiadomo na ile prowadzone badania były nastawione na zidentyfikowanie miejsc zimowania, czy starano się wskazać odcinki dróg, gdzie prognozowana jest zwiększona śmiertelność na drogach (czy w tym celu poszukiwano martwych płazów na drogach położonych blisko analizowanej trasy S19); dla części inwentaryzowanych terenów nie wskazano szlaków migracji płazów (w szczególności w północnej części analizowanego terenu). W przypadku nietoperzy nie prowadzono nasłuchów na transektach, które są bardzo często wykorzystywane do określenia przestrzennego zróżnicowania aktywności nietoperzy; z przedstawionych wyników badań nie wynika, aby nasłuchy chiropterologiczne były prowadzone na całym odcinku planowanej drogi ekspresowej (we wszystkich jej wariantach), np. na załącznikach mapowych (rysunek 2B) brak jest wskazania punktów rejestracji nietoperzy i miejsc potencjalnego negatywnego oddziaływania na chiropterofaunę na szeregu potencjalnie atrakcyjnych dla tej grupy ssaków odcinkach, np. przecinane kompleksy leśne, zadrzewienia na terenie gmin Czudec, Strzyżów, Niebylec, Domaradz, Jasienica Rosielna, Miejsce Piastowe (kompleks leśny na północ od Widacza), Dukla (kompleksy leśne w okolicy miejscowości Równe, czy Zboiska). Nie jest jasne, na ile metodyka inwentaryzacji ptaków była ukierunkowana na wskazanie miejsc żerowania, czy też tras przelotu (brak obu w zaprezentowanych wynikach); nie wskazano roli doliny rzeki Jasiołka jako korytarza migracyjnego dla ptaków. Przy opisie metodyki obserwacji ornitologicznych wskazuje się, iż obserwacje były ukierunkowane na ptaki z Zał. 1 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE, z dnia 30 listopada 2009 r., w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona Dz. U. UE L, z dnia 26 stycznia 2010 r.) - tzw. Dyrektywy Ptasiej – na ile zebrane dane są wystarczające dla oceny wpływu na pozostałe gatunki objęte ochroną prawną? Nie jest jasne, na ile uwzględniono zróżnicowaną aktywność (szczyty aktywności) poszczególnych inwentaryzowanych gatunków ptaków przy kontrolowaniu tak długich odcinków i w kilku wariantach. Brakuje uzasadnienia dla liczenia ptaków na transektach i w kwadratach MPPL – jeśli mają one posłużyć jako materiał wyjściowy np. do porównania zmian wśród rozpowszechnionych gatunków ptaków lęgowych (układ eksperymentalny BACI) to dlaczego nie został zaproponowany monitoring porealizacyjny, nie założono powierzchni referencyjnych (należy tu zaznaczyć, iż nie przedstawiono osobno wyników tych liczeń). W raporcie wskazano, iż „Należy wyraźnie podkreślić, że w przypadku wilka i rysia w pełni skuteczną i precyzyjną metodą identyfikacji form i kierunków przemieszczania się osobników jest tylko telemetria”. Wobec powyższego ocenić, jakie są skutki i istotność niezastosowania telemetrii, czy fotonułek dla poprawnej identyfikacji kluczowych miejsc migracji ssaków drapieżnych.

9. Na podkładach mapowych (wskazane jest użycie ortofotomapy) prezentujących wyniki przeprowadzonych inwentaryzacji przyrodniczych, zaznaczyć zasięgi badań terenowych i maksymalne zasięgi zdiagnozowanych oddziaływań planowanej inwestycji (w tym pośrednich, wtórnych i skumulowanych).

10. Wyniki przeprowadzonych inwentaryzacji przyrodniczych należy omówić/przedstawić w zdefiniowanych strefach oddziaływania planowanej inwestycji.

Wyniki przeprowadzonych inwentaryzacji przyrodniczych są często przedstawiane w raporcie w bliżej nieokreślonych strefach nie powiązanych z oddziaływaniem planowanej drogi ekspresowej, np. na str. 61 tomu III/1 wyszczególnia się stanowiska roślin chronionych w sąsiedztwie poszczególnych wariantów przebiegu S19, na str. 66 wyszczególnia się płaty

siedlisk przyrodniczych w hektarach w sąsiedztwie poszczególnych wariantów S19. W przypadku omawiania awifauny pojawia się kilka różnych niezdefiniowanych stref, np. w tab. 8.5.10 (str. 208) jest mowa o występowaniu lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej w pasie 1500 m, w tab. 8.5.14 (str. 217-220) podaje się stwierdzone gatunki w pasie 3 km (po obu stronach drogi), w tab. 8.7.17 (str. 463 tomu III/1) nie definiuje się obszaru/strefy, dla której oszacowano liczebność stanowisk lęgowych, w tab. 8.7.16 (str. 463-465) przedstawia się gatunki lęgowe w pasie 500 m (po obu stronach drogi), tab. 8.7.17 (str. 466-489) nie odnosi się do stref możliwego oddziaływania (poza ewentualną bezpośrednią kolizją), podobnie w tabelach omawiających stanowiska gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (str. 490-506) itp. Takie dowolne przedstawianie informacji powoduje chaos informacyjny utrudniający przeprowadzenie oceny oddziaływania. Na podstawie powyższego można również wnioskować, iż zakres przestrzenny inwentaryzacji w ogóle nie wynikał z oszacowanego wcześniej potencjalnego zasięgu oddziaływania, który powinien wyznaczać ramy do przeprowadzenia rozpoznania elementów przyrodniczych.

11. Uzupelnąć opis poszczególnych grup zwierząt o szczegółowe informacje o ich występowaniu w całym okresie aktywności (w różnych okresach fenologicznych).

12. Podać kilometrąż drogi, w którym znajdują się stanowiska porostów, które ulegną zniszczeniu.

13. Wskazać charakter wykorzystania (np. miejsce tarła) i znaczenie dla ichtiofauny odcinków cieków znajdujących się w zasięgu oddziaływania planowanej inwestycji, zwaloryzować pod względem występowania ichtiofauny badany teren, podać wszystkie źródła informacji odnośnie występowania lokalnej ichtiofauny.

14. Wskazać miejsca masowych migracji i dyspersji płazów. Dokonać waloryzacji zidentyfikowanych szlaków migracji płazów wraz ze wskazaniem migrujących gatunków i skali ich migracji.

15. Wskazać zidentyfikowane i potencjalne miejsca zimowania herpetofauny w zasięgu możliwego oddziaływania inwestycji.

16. Wskazać na załącznikach mapowych prezentujących wyniki inwentaryzacji herpetologicznej zbiorniki wodne zasiedlone/potencjalnie zasiedlone przez płazy, które zostaną zniszczone na skutek realizacji przedsięwzięcia lub też są zagrożone z jego strony.

17. Wskazać w sposób opisowy i graficzny miejsca, gdzie prognozowane jest wystąpienie największego ryzyka śmiertelności gadów i płazów w wyniku kolizji z pojazdami. Wyjaśnić, czy na potrzeby zdiagnozowania tych miejsc prowadzono obserwacje np. na sąsiadujących z projektowanym przedsięwzięciem drogach, wskazać te miejsca (odcinki dróg) i przedstawić wyniki tych obserwacji.

18. Przedstawić na podkładach mapowych punkty obserwacyjne, transekty i kwadraty MPPL. Wyszczególnić (przedstawić osobno) wyniki obserwacji ornitologicznych na ww. powierzchniach/punktach badawczych wraz ze stosownym komentarzem (waloryzacją).

19. Przedstawić opis terenu, na którym zaplanowano budowę trasy S-19 z uwzględnieniem miejsc obserwacji ptaków (ich wyników) i ich siedlisk (por. opis przedstawiony przy omawianiu herpetofauny i ssaków). Przedstawić opisowo i graficznie tereny żerowiskowe (w szczególności ptaków drapieżnych) oraz zinwentaryzowane/prawdopodobne trasy przelotu lęgowisko-żerowisko.

20. Przedstawić na podkładach mapowych wyniki obserwacji ornitologicznych prowadzonych na odcinku na północ od Dukli na wzór prezentacji wyników obserwacji

ornitologicznych na odcinku na południe od Dukli. Przedstawić bliższe informacje dotyczące zidentyfikowanych na odcinku na północ od Dukli obszarów cennych ornitologicznie (gatunki, liczebność). Należy tu zwrócić uwagę, iż prezentacja (na podkładach mapowych) części uzyskanych wyników obserwacji ornitologicznych budzi wątpliwości, jak np. stanowisko łąkowe dzięcioła czarnego wśród zabudowy wiejskiej (mapa 2D/15), czy stanowisko łąkowe dzięcioła zielonosiwego na gruntach rolnych pozbawionych drzew (2D/14). Prezentując wyniki obserwacji ornitologicznych nie rozróżniono stanowisk łąkowych i zwykłych stwierdzeń (np. żerowiskowych).

Sposób prezentacji wyników obserwacji ptaków (strefy występowania) na odcinku położonym na północ od miejscowości Dukla nie pozwala na ocenę walorów ornitologicznych tego obszaru, może prowadzić do mylnych wniosków, np. strefa występowania gąsiorok+jarzębatka sugeruje brak zróżnicowania występowania tych gatunków na dużych obszarach (cała strefa posiada takie same znaczenie, dodatkowo nie koreluje z biotopami tych gatunków).

21. Przedstawić wyniki II etapu procesu wyznaczania korytarzy ekologicznych (weryfikacji terenowej wyznaczonych granic ze szczególnym uwzględnieniem przydatności siedlisk, panujących warunków osłonowych oraz wpływu oddziaływań antropogenicznych na gatunek kluczowy). Raport w dużej mierze przedstawia wyniki ww. etapu w formie graficznej na podkładach mapowych.

22. Przedstawić pełny przebieg regionalnych i lokalnych korytarzy ekologicznych. *W raporcie niektóre korytarze ekologiczne są pokazane na podkładach mapowych w formie fragmentarycznej (wycinki).*

23. Przedstawić na podkładach mapowych stwierdzoną aktywność nietoperzy w miejscach prowadzonych nasłuchów.

24. Przedstawić dane, które uzyskano z komend policji odnośnie kolizji zwierząt na DK9, z przyporządkowaniem ich do kilometrażu drogi.

W raporcie wskazano, iż zebrano dane dotyczące kolizji ze zwierzętami na istniejącej drodze DK 9 od jednostek policji w Krośnie, Strzyżowie, Brzozowie. Jednocześnie nie uwzględniono ich w ocenie oddziaływania, gdyż, jak uznał zespół wykonujący inwentaryzację, są one zafalszowane (niekompletne i nieweryfikowalne) ze względu na nie zgłaszanie wszystkich zaistniałych kolizji, szczególnie z małymi i średnimi zwierzętami. Pomimo powyższych wad, dane te mogą dostarczać częściowych informacji odnośnie lokalnych korytarzy, zwłaszcza ssaków kopytnych, wykazujących wysoki konserwatyzm względem miejsc i kierunków migracji lokalnych.

25. Dokonać waloryzacji wszystkich uzyskanych danych przyrodniczych oraz ocenić stopień zbadania analizowanego obszaru pod kątem występowania poszczególnych elementów przyrodniczych. Największą uwagę należy zwrócić na elementy przyrodnicze najbardziej zagrożone, jak np. duże ssaki drapieżne (czy zgromadzono wszystkie dostępne dane o występowaniu danego gatunku na analizowanym terenie i jego liczebności, aktualność tych danych, na ile są rozpoznane trasy jego wędrówek itd.), tereny żerowiskowe ptaków drapieżnych, szlaki migracji poszczególnych grup zwierząt.

26. Zweryfikować przeprowadzoną ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego (siedliska przyrodnicze, chronione gatunki roślin, zwierząt i grzybów i ich siedliska, korytarze ekologiczne, powierzchniowe formy ochrony przyrody) uwzględniając wszystkie zdiagnozowane rodzaje generowanych przez przedsięwzięcie oddziaływań i zmian w środowisku, ich skutki, zasięg i skalę. Ocena oddziaływania musi być wielokryterialna i spójna oraz opierać się na dowodach - na

stosownych analizach i na szerokim wykorzystaniu literatury tematu. Ocena musi odnosić się do zdiagnozowanego zasięgu oddziaływania. Należy zdefiniować przyjęte kryteria i progi istotności dla poszczególnych oddziaływań.

Przedłożony raport nie zawiera pełnej, spójnej, eksperckiej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Przedstawionej ocenie brakuje obiektywnego charakteru, w dużej mierze wnioskowanie nie jest oparte na wymaganych dowodach (analizach z szerokim wykorzystaniem literatury tematu), zawiera liczne braki metodyczne (np. brak analizy wszystkich możliwych oddziaływań i ich skutków, brak jasno zdefiniowanych zasięgów oddziaływania, nie zdefiniowano przyjętych kryteriów i progów istotności), a liczne niejasności, zarówno co do zakresu całego przedsięwzięcia, typu i skali oddziaływań, rozpoznania elementów przyrodniczych i oceny istotności oddziaływań, wbrew obowiązującej zasadzie ostrożności, są interpretowane na korzyść przedsięwzięcia, mimo również przyznania, iż rzeczywistą skalę oddziaływania w niektórych przypadkach będzie można rozpoznać dopiero na etapie monitoringu porealizacyjnego lub na etapie ponownej oceny oddziaływania na środowisko. Ocena oddziaływania została przeprowadzona bez odnoszenia się do zasięgu oddziaływania.

Przedstawiona w raporcie ocena oddziaływania na poszczególne elementy przyrodnicze została w dużej mierze oparta wyłącznie o oddziaływania bezpośrednie (bezpośrednie kolizje), związane z fizycznym zajęciem terenu pod pas budowy drogi ekspresowej. Oszacowano wielkość tego oddziaływania (powierzchnia/procent zajętego pod pas budowy siedliska przyrodniczego, ilość konfliktów ze stanowiskami/strefami zinwentaryzowanych chronionych gatunków, długość przecięcia korytarzy ekologicznych), a następnie w sposób subiektywny oceniano, czy ww. wielkości są znaczące. Pozostałe rodzaje oddziaływań (np. pośrednie) zostały co najwyżej wymienione we wstępnych rozdziałach raportu, ale nie zostały poddane stosownej analizie, nie nadano im wagi/znaczenia i nie uwzględniono w końcowej ocenie (np. fragmentacja siedlisk przyrodniczych, wpływ hałasu na ptaki). Często podnoszony przy omawianiu wyników inwentaryzacji florystycznej problem wielkości płata siedliska zdolnego do przetrwania, nie został w ogóle przeanalizowany przy ocenie oddziaływania. Ponadto oddziaływania pośrednie często są mylone z oddziaływaniami bezpośrednimi, np. na str. 50 tomu III/2 przy ocenie wpływu przedsięwzięcia na siedlisko przyrodnicze 6510 w OZW Ostoja Jaślicka wśród oddziaływań pośrednich i wtórnych wymienia się m. in. zasypanie lub rozjechanie przez maszyny budowlane (jest to oddziaływanie bezpośrednie). Wnioski o braku znacząco negatywnego wpływu oddziaływań pośrednich nie wynikają z przeprowadzonych analiz, lecz wprost ze stwierdzeń typu: „Jednakże nie będą one miały znaczącego negatywnego wpływu na zachowanie siedlisk, przy zastosowaniu właściwych środków minimalizujących, które mogą znacznie ograniczyć negatywne oddziaływania”, „według informacji zawartych w tomie II raportu nie przewiduje się na etapie eksploatacji ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza w rejonie drogi”, „przy właściwych rozwiązaniach w zakresie odprowadzania wód opadowych i roztopowych z terenu inwestycji, jakość wód cieków powierzchniowych nie zostanie zmieniona”. Należy tu zaznaczyć, iż proponowane środki nie są w stanie zminimalizować/wyeliminować szeregu innych nieanalizowanych oddziaływań, jak np. fragmentacja siedlisk, zmiana warunków świetlnych, wilgotnościowych, czy neofityzacja. Podobnie bardzo często są powtarzane przy ocenie oddziaływania (np. na poszczególne siedliska przyrodnicze) stwierdzenia typu: „Według informacji zawartych w tomie II raportu nie przewiduje się na etapie eksploatacji ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza w rejonie drogi” lub „W tomie II raportu stwierdzono, że na etapie eksploatacji zanieczyszczenie powietrza w rejonie drogi nie będzie przekraczało dopuszczalnych wartości”. Tego rodzaju stwierdzenia zastępują w raporcie wymagane analizy wpływu, np. poszczególnych zanieczyszczeń powietrza (dopuszczalnych wartości) na poszczególne siedliska przyrodnicze. Ponadto często powtarzane stwierdzenie

typu „Obszar siedliska w rejonie drogi w związku z ograniczonym dostępem nie będzie narażony na wprowadzenie gatunków obcych, inwazyjnych” pokazuje niezrozumienie tego zagrożenia. Należy wyjaśnić, iż realizacja drogi wiąże się z istotną ingerencją w otoczenie i zaburzeniem utrwalonej równowagi. Środowisko takie staje się podatne na wkraczanie gatunków inwazyjnych. Bardzo istotnym czynnikiem ułatwiającym migrowanie roślin w dolinach rzecznych jest również okresowa obecność warunków pionierskich, a z takimi będziemy mieli do czynienia na etapie realizacji przedsięwzięcia i jakiś czas po jego zakończeniu. Należy wskazać, iż zalecane jest unikanie projektowania szlaków komunikacyjnych w sąsiedztwie miejsc szczególnie narażonych na ekspansję neofitów.

Podobnie jak przy ocenie oddziaływania na siedliska przyrodnicze, w przypadku pozostałych elementów przyrodniczych brak jest wymaganych analiz, z których powinno wynikać wnioskowanie. Oddziaływania na chronione gatunki grzybów obrazują następujące stwierdzenia: „Wpływie lokalnie na temperaturę, glebę, oświetlenie i warunki hydrologiczne na terenach przylegających do drogi. Emisja zanieczyszczeń do powietrza – zgodnie z wynikami obliczeń – nie będzie powodować przekroczeń wartości dopuszczalnych” i „Ze względu na specyfikę rozwoju i występowania grzybów nie stwierdza się znaczącego negatywnego oddziaływania” – stwierdzenia te pokazują zupełny brak analiz zagrożeń, ich skali, konfrontacji z biologią itp. Przy mszakach ocena oddziaływania na etapie eksploatacji w zasadzie sprowadza się do stwierdzenia „Ze względu na specyfikę rozwoju i występowania mszaków nie stwierdza się znaczącego negatywnego oddziaływania na zinwentaryzowane gatunki mszaków”. Bardzo podobnie ocena wygląda w przypadku bezkręgowców, np. omawiając wpływ inwestycji na chroniony gatunek motyla - czerwończyka nieparka (408) stwierdza się, iż „Na tym etapie projektowania inwestycji nie planuje się zmiany stosunków wodnych na obszarach poza pasem drogowym” co sugeruje, iż na etapie projektu budowlanego niewykluczona jest konieczność odwodnień, co jednak nie zostało ocenione. Należy tu dodać, iż omawiając wpływ inwestycji na motyle, nie uwzględnia się wszystkich możliwych negatywnych oddziaływań tego typu inwestycji, np. kolizje motyli z samochodami (zagrożenie to ma szczególne znaczenie dla małych gatunków motyli o niewielkich arealach występowania). Analogicznie w przypadku omawiania wpływu na ichtiofaunę - nie znając zakresu ingerencji w ciek wodny, np. czy i w jakim rozmiarze konieczne będą odcinkowe regulacje przekraczanych (obiektami mostowymi lub przejściami dla zwierząt dużych i średnich) rzek - „na obecnym etapie projektowania nie przewiduje się ingerencji w koryta cieków” - wyraża się opinię o braku negatywnego oddziaływania. Wskazuje się, iż rozmiar i rodzaj umocnień zostanie narzucony przez organ zarządzający daną rzeką, co jest podejściem niemożliwym do zaakceptowania z punktu formalnego i merytorycznego. Nie analizuje się wszystkich możliwych zagrożeń dla ichtiofauny ze strony planowanej inwestycji, np. zacielenie (estakady, mosty), odsłonięcia (na skutek wycinki drzew nadrzecznych). Przy omawianiu wpływu inwestycji na plązy stwierdzono (str. 417 tomu III/1): „Zgodnie z „Programem Budowy Dróg Krajowych na lata 2011–2015” realizacja przedmiotowej drogi zaplanowana po 2013 r. przy czym w nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020, w której planowana jest kontynuacja realizacji inwestycji drogowych, analizowany odcinek drogi S19 nie został ujęty. Wobec tego szczegółowe wskazywanie lokalizacji i liczby zbiorników zastępczych dla płazów jest nieuzasadnione.” – co wskazuje, iż w momencie realizacji przedsięwzięcia dokonana ocena oddziaływania na plązy i zaproponowane na jej podstawie środki minimalizujące będą nieaktualne. Należy tu zauważyć, iż podobna sytuacja może mieć miejsce w przypadku pozostałych elementów środowiska przyrodniczego, co podważa zasadność obecnie przeprowadzanej oceny oddziaływania.

Przeprowadzona w raporcie ocena oddziaływania składa się bardzo często z wniosków nie opartych na dowodach/analizach. Omawiając wpływ na priorytetowe siedlisko przyrodnicze 91E0 często podnosi się argument, iż większość zinwentaryzowanych w pasach drogowych

płatów siedliska zostanie przekroczona estakadami, co zminimalizuje do poziomu nieznaczącego oddziaływanie drogi i umożliwi odbudowę tego siedliska – ocena ta nie jest jednak oparta na analizie – konfrontacji powstałych warunków (światlnych, wilgotnościowych, ograniczona przestrzeń wzrostu, zasolenie itd.) z wymogami ekologicznymi tych zbiorowisk. Podobnie omawiając oddziaływanie np. na wilka (str. 439-440 tomu III/1) – stwierdza się, iż „Na podstawie wyników przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że udział % powierzchni utraconych i zdegradowanych w wyniku budowy siedlisk wilka jest na tyle niski, że realizacja inwestycji nie będzie miała w tym zakresie znaczącego oddziaływania – nawet w przypadku najmniej korzystnego (i najmniej prawdopodobnego) scenariusza oddziaływania drogi na siedliska gatunku” – bez podania dowodów uznano, iż dany procent utraty siedlisk (0,01 do 6,4 % dla wariantu WB1alt) nie ma negatywnego wpływu. Należy tu zaznaczyć, iż wysoce wadliwe są tu zarówno sposób określania procentu powierzchni degradowanej przez drogę ekspresową S-19 (zupełnie niezrozumiałe odnoszenie się do łącznej powierzchni Bieszczadów i Beskidu Niskiego oraz przyjęcie, iż jest to jedyny czynnik degradujący siedliska wilka w tych obszarach), jak również przyjęcie scenariusza I - degradacja siedlisk wilka zamknie się w pasie drogowym (!). Przyjęcie scenariusza I wydaje się całkowicie bezzasadne, w tym również w świetle cytowanych w raporcie (z pominięciem jednak w spisie literatury) wyników badań prowadzonych w Polsce (str. 438-439 tomu III). Ponadto, mając na uwadze, iż ww. badania prowadzone są jeszcze zbyt krótko (jak sami ich autorzy zaznaczają), aby jednoznacznie wnioskować o wpływie dróg szybkiego ruchu na jakość warunków siedliskowych wilka, uwzględniając dotychczasową wiedzę odnośnie wpływu dróg szybkiego ruchu na te zwierzęta, mając na uwadze chociażby oddziaływania skumulowane (sukcesywna fragmentacja siedlisk np. w wyniku rozbudowy sieci dróg różnej kategorii, rozwoju zabudowy) i wtórne, szczególnie aktywizację terenu, a wreszcie opierając się na zasadzie ostrożności, należy do analiz przyjąć maksymalne możliwe oddziaływanie (scenariusz III). Ponadto często podnoszony w ocenie argument, iż planowana droga przebiega w strefach krawędziowych aktualnych i potencjalnych siedlisk wilka, przez co nie będzie posiadała znaczącego wpływu na fragmentację siedlisk, wydaje się być ryzykowny – w świetle braku szczegółowych badań na tym terenie z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi służących do określenia rzeczywistego znaczenia przecinanych terenów dla wilków oraz granic ich rewirów. Analogicznie w przypadku niedźwiedzia przyjęto, iż oddziaływania planowanej drogi na siedliska tego gatunku zamkną się w pasie drogowym. Należy tu rozważyć, na ile uprawnione jest opieranie oceny oddziaływania planowanej drogi ekspresowej o wyniki badań nad chorwacką populacją niedźwiedzia (na ile są to populacje podobne ekologicznie). Ponadto stwierdzając, iż „obecna droga DK9, rozmieszczona wzdłuż niej zabudowa kubaturowa oraz sieć dróg regionalnych i lokalnych mają większy wpływ na warunki siedliskowe niedźwiedzia, niż droga S-19, gdyż powodują penetrację ludzi w obszarach siedliskowych” pominięty został np. aspekt kumulacji oddziaływań i wzmocnienia efektu fragmentacji siedlisk i efektu bariery. Analogiczna jest sytuacja w przypadku zubra, gdzie wnioskuje się odnośnie braku znaczącego oddziaływania na potencjalne obszary siedliskowe zubra w Beskidzie Niskim na podstawie obserwacji stada żubrów w woj. zachodniopomorskim.

W ocenie wpływu barierowego planowanej drogi na możliwości migracji zwierząt pojawiają się wątpliwe założenia metodyczne, jak np. założenie, iż drogi o natężeniu ruchu < 10 000 P/d nie wymagają budowania przejść dla zwierząt (tom III/1, str. 345) - por. wielokrotnie cytowane w raporcie opracowanie Jędrzejewski et al. (2006) Zwierzęta a drogi. Metody ograniczania negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt. Wydanie II. Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża. Ponadto w samym raporcie na str. 346 jest mowa, iż drogi o natężeniu ruchu powyżej 1 tys. P/d stanowią istotne utrudnienie w przemieszczaniu się większości naziemnych zwierząt.

Przedstawione w raporcie wnioski odnośnie braku istotnie negatywnego oddziaływania barierowego inwestycji na duże zwierzęta oparte są o zakładany wysoki stopień „przepuszczalności” drogi dla poszczególnych gatunków. Przy czym jak przedstawiono w samym raporcie oraz jak wynika z przeprowadzonej w dalszej części niniejszego pisma oceny funkcjonalności poszczególnych przejść, ww. stopień będzie najprawdopodobniej znacznie niższy od zakładanego.

W raporcie bardzo rzadko podaje się za jakim źródłem przyjęto wielkości, miary, którymi się posługuje, np. wielkości płatów poszczególnych siedlisk przyrodniczych zdolnych do przetrwania, szerokości stref oddziaływania drogi na poszczególne siedliska przyrodnicze (tom III/1, str. 344), czy wielkości deniwelacji powodujące powstanie bariery fizycznej dla zwierząt naziemnych) (tom III/1, str. 345), szerokość strefy zmiany warunków świetlnych w przecinanych drzewostanach (tom III/1, str. 364). Ponadto, np. omawiając wpływ inwestycji na chronione gatunki roślin, uznaje się, iż z uwagi, że emisja zanieczyszczeń do powietrza nie będzie powodować przekroczeń dopuszczalnych norm, nie przewiduje się negatywnego wpływu na ten element środowiska przyrodniczego. Przy czym raport nie przedstawia jak „wartości dopuszczalne” (normy) korespondują z oddziaływaniem na chronione gatunki roślin.

Mimo wielu stwierdzonych niejasności co do skali przedsięwzięcia i zakresu ingerencji w środowisko, autorzy raportu arbitralnie wskazują na brak (istotnych) negatywnych oddziaływań. Podejście to jest sprzeczne z obowiązującą w procedurach ocen oddziaływania na środowisko zasadą ostrożności. Dla przykładu, nie jest jasny rozmiar koniecznych umocnień koryt przekraczanych obiektami mostowymi rzek, a mimo to prognozuje się, iż ewentualne umocnienia koryta (za pomocą naturalnych materiałów i w minimalnym rozmiarze) nie będą wpływać na ekosystemy rzeczne; podobnie w przypadku braku szczegółowych badań geologiczno-inżynierskich w rejonie terenów osuwiskowych (np. w rejonie Cergowej Góry i Osuwisk w Lipowicy) - „Szczegółowe rozpoznanie osuwisk i terenów zagrożonych pozwoli na bezpieczne zaprojektowanie drogi i uniknięcie zagrożeń katastrofami budowlanymi”. Nie oceniono jaka dla prognozowania oddziaływań jest istotność tej niepewności.

Oprócz wniosków niepopartych dowodami (analizami), w raporcie występują duże niepewności co do wykonanych ocen, ale mimo to uznaje się, iż nie dojdzie do znacząco negatywnego oddziaływania. Dla przykładu, w przypadku chiropterofauny uznaje się za kluczowe dla oceny istotności oddziaływania planowanej inwestycji minimalizację efektu barierowego, przy czym stwierdza się, iż „rzeczywistą skalę oddziaływań i prawidłowość wykonania zaproponowanych rozwiązań minimalizujących wykaże dopiero monitoring porealizacyjny”. Powyższe pozwala przypuszczać, iż ocena oddziaływania przedstawiona w raporcie jest nieprawidłowa.

W raporcie często brakuje stosownych uzasadnień dla przyjętych założeń metodycznych przeprowadzanych ocen. W odniesieniu do siedlisk nie wyjaśniono np., jak wyznaczano wielkość powierzchni siedliska, która będzie zagrożona ze strony realizacji przedsięwzięcia, czym to zagrożenie się przejawia oraz z czego wynika. W przypadku omawiania wpływu na awifaunę przedstawiono „skalę dla oddziaływań negatywnych”, przy czym przyjęte stopnie oddziaływań są niewymierne, przez co mają charakter uznaniowy, np. nie jest jasne co oznacza „niewielkie” zmniejszenie powierzchni danego siedliska, czy też „znaczne” zmniejszenie powierzchni danego siedliska, czym różni się „niewielkie” zmniejszenie powierzchni od „nieznacznego” zmniejszenia? Dokonując oceny oddziaływania na ptaki nie przedstawiono (wraz ze stosownym uzasadnieniem) w jasny sposób strefy możliwego negatywnego oddziaływania planowanej inwestycji (stanowiska poszczególnych gatunków ptaków są grupowane w różne zestawienia różniące się szerokością strefy stwierdzeń, np. w pasie 500 m, 1500 m, czy 3000 m, bez uzasadnienia tego podziału). Ocena oddziaływania

na ornitofaunę, podobnie jak w przypadku większości omawianych elementów przyrodniczych, ogranicza się do oddziaływania bezpośredniego – tu kolizyjności analizowanych wariantów S-19 ze stwierdzonymi stanowiskami poszczególnych gatunków ptaków. Pominąwszy ograniczenie do jednego rodzaju oddziaływania, należy tu zaznaczyć, iż bardzo wątpliwe metodycznie jest analizowanie bezpośredniej kolizji ze stwierdzonymi stanowiskami – wątpliwość ta wynika z biologii/ekologii poszczególnych gatunków, które z różnych przyczyn zmieniają swoje miejsca gniazdowania. Uzasadniona merytorycznie byłaby analiza wpływu (bezpośredniego i pośredniego) na siedliska lęgowe, żerowiskowe itd. poszczególnych gatunków ptaków. Podobnie wątpliwe i niezrozumiałe jest przyjmowanie braku wpływu lub przyjmowanie za nieznaczący wpływ w przypadku przebiegu trasy drogi po skraju wyznaczonej strefy ochrony np. dla orlika krzykliwego. Przy niektórych gatunkach pojawiają się wnioski dotyczące możliwego wpływu na tereny żerowiskowe, ale nie są oparte na stosownych analizach i nie mają wymiaru jakościowego i ilościowego. Dla przykładu, w przypadku bociana białego stwierdzono: „W przypadku nieznacznego zmniejszenia się obszaru żerowiskowego przy realizacji inwestycji nie wystąpi negatywne znaczenie dla gniazdujących na tym terenie bocianów białych, gdyż siedliska żerowiskowe na tym obszarze są bogate w pokarm”. Ponadto stwierdzenia typu „Nie przewiduje się, aby budowa drogi ekspresowej (S-19) w istotny sposób zagrażała lęgom bocianów czarnych, ponieważ nie przewiduje się zmniejszenia liczby cieków wodnych stanowiących żerowiska gatunku” sugerują, iż występowanie cieków wodnych jest jedynym czynnikiem determinującym sukces lęgowy tego gatunku. Generalnie ocena ornitologiczna opiera się o bezpośrednią kolizyjność drogi ekspresowej ze stanowiskami, a pozostałe oddziaływania (np. fragmentacja i pogorszenie jakości siedlisk lęgowych, żerowisk, tras migracyjnych) nie zostały przeanalizowane w stopniu wymaganym, nie określono ich istotności. Nie zinwentaryzowano terenów żerowiskowych, kierunków przelotów lęgowisko-żerowisko, nie określono znaczenia jako szlaku migracyjnego doliny rzeki Jasiołki wielokrotnie przekraczanej przez analizowaną drogę. Tymczasem Komisja Europejska w sprawie 96/15/EC 9 (planowana autostrada przechodząca przez obszar ptasi i siedliskowy) wyraziła opinię, iż droga ta przekraczałaby estakadą dolinę w miejscu, w którym nie ma siedlisk ptaków i siedlisk przyrodniczych, stanowiłaby jednak przeszkodę dla migracji ptaków wzdłuż doliny, co w pośredni sposób znacząco wpłynęłoby na populacje ptaków.

Oceniając wpływ na poszczególne gatunki podchodzi się często szablonowo, nie uwzględnia rzeczywistych zagrożeń i ekologii poszczególnych gatunków, np. analizuje się okresowe zanieczyszczenie powierzchniowych wód płynących w odniesieniu do orla przedniego, czy też lelka, co praktycznie nie ma żadnego znaczenia dla ww. gatunków, natomiast marginalizuje się i nie nadaje odpowiedniej rangi kluczowym zagrożeniom, jak zabór terenów żerowiskowych. Wszystko to powoduje, iż ocena nie ma charakteru eksperckiego.

Część raportu poświęcona ocenie oddziaływania na awifaunę zawiera liczne różnego rodzaju błędy/nieścisłości, np. na str. 462 tomu III/1 wśród stwierdzonych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej wymienia się myszółowa i w dodatku podaje się nazwę łacińską *Bufo bufo* (ropucha szara); następnie na str. 463 w tab. 8.7.15 podaje się, iż zinwentaryzowano 3 stanowiska lęgowe bardzo rzadkiego gatunku – gadożera (w dalszej części oceny nie uwzględniono tego faktu); ponadto w ww. tabeli dwukrotnie wymienia się zimorodka; liczebności podawane w ww. tabeli są nierzadko odmienne od tych podawanych w dalszej części oceny (np. w przypadku orlika krzykliwego w tabeli podaje się, iż zinwentaryzowano 42 stanowiska lęgowe, po czym na str. 493 jest mowa o 21).

27. Zweryfikować/uzupełnić pierwszy etap oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszary Natura 2000 (tom III/2 raportu).

Ocena prawdopodobieństwa wystąpienia znaczącego oddziaływania na poszczególne obszary Natura 2000 w dużej mierze opiera się o fakt wystąpienia lub brak bezpośredniej kolizji

przedsięwzięcia z obszarem Natura 2000, a pomija inne możliwe oddziaływania i nie konfrontuje ich z charakterem przedmiotów ochrony tych obszarów Natura 2000, będących odbiorcami tych oddziaływań. Ocena ta ma bardzo często charakter subiektywny, nie opiera się na analizach i dowodach. Dla przykładu, w przypadku OZW Ostoja Czarnorzecka, ocena ryzyka wystąpienia negatywnego oddziaływania sprowadza się tylko do następującego uznaniowego stwierdzenia: „ze względu na odległość obszaru od poszczególnych wariantów drogi wynoszącą ok. 1,5 km, może wystąpić znaczące oddziaływanie”, w przypadku OZW Rymanów podaje się wyłącznie następujące stwierdzenia (mające postać wyników analiz, których nie przeprowadzono): „Droga nr S19 na rozpatrywanym odcinku nie przecina obszaru Natura 2000 i przebiega w znaczącej odległości od przedmiotowego obszaru Natura 2000. W związku z tym, iż nie zachodzi kolizja z obszarem nie wystąpi również ingerencja w przedmioty ochrony obszaru, fragmentacja obszaru i inne zakłócenia”, „Nie wystąpi oddziaływanie skumulowane z innymi przedsięwzięciami/planami”, „Nie stwierdza się znaczących oddziaływań przedsięwzięcia polegającego na budowie drogi ekspresowej S19 na obszar Natura 2000”, „Nie wystąpi negatywne oddziaływanie na gatunki stanowiące przedmiot ochrony obszaru Natura 2000”. W przypadku OZW Ostoja Magurska stwierdzono, iż: „droga nr S19 na rozpatrywanym odcinku nie przecina obszaru Natura 2000. W związku z tym, iż nie zachodzi kolizja z obszarem nie wystąpi również ingerencja w przedmioty ochrony obszaru. Nie wystąpi negatywne oddziaływanie na gatunki stanowiące przedmiot ochrony obszaru Natura 2000.” Jest to stwierdzenie zupełnie nie uprawnione mając na uwadze biologię ssaków drapieżnych stanowiących przedmioty ochrony ww. obszaru Natura 2000. Nie ulega wątpliwości, iż omawiane przedsięwzięcie może w sposób negatywny oddziaływać również na ten obszar.

28. Zweryfikować/uzupełnić przedstawioną w tomie III/2 raportu ocenę oddziaływania na obszary sieci Natura 2000. Ocena powinna zostać oparta o analizę wszystkich możliwych negatywnych oddziaływań na poszczególne przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 i nie ograniczać się do oddziaływań bezpośrednich. Należy przedstawić założenia metodyczne do wykonywanych analiz, np. sposób określania istotności oddziaływania (kryteria i progi istotności), przyjęte zasięgi oddziaływania. Analizy należy wykonywać z szerokim wykorzystaniem literatury tematu. Ocena nie może mieć charakteru subiektywnego, a wszelkie jej niepewności należy zawsze, zgodnie z obowiązującą w ochronie środowiska zasadą przezorności, interpretować na korzyść ochrony przyrody. Dokonując oceny oddziaływania na obszary Natura 2000, należy również uwzględnić zastrzeżenia przedstawione w punkcie 26. Po dokonaniu oceny oddziaływania należy wskazać, czy realizacja przedmiotowego przedsięwzięcia osobno i/lub w powiązaniu z innymi przedsięwzięciami, pomimo zastosowania środków minimalizujących, wpłynie w sposób znacząco negatywny lub takiego wpływu nie można z całą pewnością wykluczyć na przedmioty i cele ochrony obszarów Natura 2000. Jeżeli tak, przedsięwzięcie będzie mogło zostać zrealizowane przy jednoczesnym spełnieniu następujących warunków: udowodniono brak alternatywnych rozwiązań nieoddziałujących znacząco negatywnie na obszar Natura 2000, wykazano występowanie koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, zaproponowano skuteczne środki kompensujące zapewniające integralność obszaru Natura 2000. W przypadku, gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, gdy spełnione są powyższe przesłanki, zgoda na realizację takiego przedsięwzięcia może zostać wydana po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.

Przedstawiona w raporcie ocena oddziaływania na obszary Natura 2000 w dużej mierze opiera się na oszacowaniu rozmiaru bezpośredniej kolizji poszczególnych wariantów z obszarem (kilometraż i powierzchnia zajęcia obszaru wyrażona w ha), siedliskami przyrodniczymi (powierzchnia w ha i procent ogólnej powierzchni siedliska w obszarze), zinventaryzowanymi stanowiskami chronionych gatunków (liczba kolizji, odległości

stanowisk od poszczególnych wariantów), siedliskami niektórych chronionych gatunków (np. motyli, płazów, nietoperzy) i trasami przelotu nietoperzy. Dodatkowo, w przypadku siedlisk przyrodniczych podano powierzchnię zagrożoną na skutek czynników pośrednich, która jednak nie została poddana stosownym ocenom i analizie. Następnie w sposób subiektywny określano istotność oddziaływań (bezpośrednich) i zaproponowano działania minimalizujące. Ocena oddziaływania została przeprowadzona bez odnoszenia się do zasięgu oddziaływania. Należy zaznaczyć, iż oceniając znaczenie oddziaływania na siedliska przyrodnicze/gatunki chronione w ramach sieci Natura 2000, należy uwzględnić co najmniej takie kryteria, jak: znaczenie obszaru Natura 2000 dla ochrony siedliska/gatunku, założenia ochrony obszaru w sieci Natura 2000, (czy na skutek negatywnego oddziaływania projektu lub planu, obszar nie utraci wartości (siedlisk i gatunków), dla których ochrony został wyznaczony (czyli przedmiotu/ów ochrony), cele ochrony w obszarze Natura 2000, podział (fragmentacja) obszaru, osłabienie lub zaburzenie ekologicznych funkcji obszaru, zaburzenie naturalnych procesów, zaburzenie łączności z innymi obszarami sieci, wrażliwość na oddziaływanie, stabilność siedlisk przyrodniczych, biologia gatunku, podatność na oddziaływanie, wielkość powierzchni siedliska przyrodniczego/siedliska gatunku, która może być utracona lub zmieniona w wyniku realizacji przedsięwzięcia – w tym skumulowane z innymi przedsięwzięciami, wielkość zasobów gatunku, które mogą być utracone lub zmienione w wyniku realizacji przedsięwzięcia – w tym skumulowane z innymi przedsięwzięciami, wartość gatunku/siedliska i jego stan ochrony, stan ochrony narażonego gatunku/siedliska w obszarze Natura 2000, stan zachowania struktury i funkcji siedliska przyrodniczego na powierzchni, która może być utracona lub zmieniona w wyniku realizacji przedsięwzięcia, podział (fragmentacja) obszaru, siedliska przyrodniczego lub siedliska gatunku, zmiana czynników ekologicznych kluczowych dla siedliska przyrodniczego/siedliska gatunku, wpływ na gatunki typowe dla siedliska przyrodniczego (nie tylko rośliny i nie tylko gatunki chronione), także lokalnie specyficzne dla danego typu siedliska, zaburzenie ekologicznych funkcji obszaru, w tym funkcji podtrzymywania różnorodności biologicznej przez chronione siedliska przyrodnicze, zaburzenie łączności między elementami siedliska gatunku wykorzystywanymi w różnych fazach cyklu życiowego (wpływ na łączność między różnymi fragmentami przestrzeni wykorzystywanej przez gatunek), znaczenie fragmentu utraconego lub zmienionego siedliska dla gatunku, trwałość zmian, którą przedsięwzięcie powoduje w siedliskach przyrodniczych lub siedliskach gatunków, pośrednie, w tym długofalowe skutki i pochodne realizacji przedsięwzięcia, kumulacja skutków przedsięwzięcia z innymi, istniejącymi lub planowanymi przedsięwzięciami. Dokonując oceny istotności, należy również uwzględnić wyroki Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz opinie Komisji Europejskiej. Dla oceny, czy oddziaływanie jest znaczące, czy też nie, istotny jest również ogólny stan ochrony i trendy zmian zasobów danego gatunku lub siedliska w kraju. Inaczej powinno być oceniane uszczuplenie zasobów danego siedliska/gatunku w sytuacji wzrostowego trendu zasobów (choć należy zawsze mieć na uwadze możliwy efekt skumulowany), a inaczej jeśli wpisuje się w negatywny trend ogólny. Dodatkowo należy rozważyć, czy szkoda dotyczy siedliska/gatunku o wyjątkowej wartości na poziomie kraju i regionu. Należy też wziąć pod uwagę zdolność siedliska/gatunku do regeneracji/odbudowy populacji. Znaczenie oddziaływania należy rozpatrywać w kontekście „właściwego stanu ochrony” gatunku/siedliska przyrodniczego w danym obszarze Natura 2000, który jest opisywany konkretnymi parametrami i wskaźnikami. W przypadku gatunku/siedliska, który w danym obszarze jest we właściwym stanie ochrony (FV) – znaczące jest każde oddziaływanie, które (samo lub łącznie z innymi oddziaływaniami) wytrąciłoby jakikolwiek parametr jego stanu ochrony z zakresu „właściwego”. Natomiast w przypadku gatunku/siedliska, który w danym obszarze jest w nieodpowiednim (U1) lub złym (U2) stanie ochrony – znaczące jest każde oddziaływanie, które (samo lub łącznie z innymi

oddziaływaniami) wytrąciłoby jakikolwiek parametr jego stanu ochrony z zakresu „właściwego” oraz każde oddziaływanie, które w jakikolwiek sposób pogłębiłoby lub utrwaliloby „niewłaściwość” jakiegokolwiek parametru, który jest w zakresie U1 lub U2. W przypadku gatunku/siedliska, który w danym obszarze jest w nieznanym stanie ochrony, obowiązuje zasada przezorności, tzn. powinniśmy brać pod uwagę najgorszą możliwość (stan zły).

Powyższe ogólne założenia metodyczne określania znaczącego wpływu przedsięwzięcia na przedmioty ochrony w obszarach Natura 2000 nie zostały w pełni uwzględnione w przeprowadzonej ocenie.

W przypadku siedlisk przyrodniczych, pominiawszy fakt, iż wykonana ocena skupia się w głównej mierze na oddziaływaniach bezpośrednich, określanie istotności oddziaływania ma charakter wysoce subiektywny i zawiera często niezrozumiałe/sprzeczne informacje w tym zakresie. Dla przykładu, przy ocenie oddziaływania na priorytetowe siedlisko przyrodnicze 91E0 w OZW Ostoja Jaślińska, za znaczące negatywne oddziaływanie uznano (pominiawszy wątpliwe skupienie się wyłącznie na aspekcie ilościowym) zniszczenie tego siedliska w wymiarach 2,75 % (WA), 0,85 % (WAalt) i 0,76 % (WBalt), natomiast oceniając wpływ na to siedlisko w OZW Jasiołka dla preferowanego wariantu oceniono, iż ubytek 1,36 % (1,2 %) nie stanowi znacząco negatywnego oddziaływania. W przypadku tego siedliska przyrodniczego próbowano odnieść się do ogólnej sytuacji w południowej części kraju – „Po przeanalizowaniu wyników inwentaryzacji oraz dostępnych danych literaturowych stwierdzono, iż siedlisko 91E0* jest siedliskiem obecnym w dużej reprezentacji na terenie Podkarpacia i areal tych zbiorowisk w strefie Pogórza i niskich położeniach górskich nie jest zagrożony. Dlatego zniszczenie niewielkiej powierzchni siedliska 91E0 nie powinno spowodować znaczącego negatywnego oddziaływania na ten typ siedliska w regionie. Podobnie w skali danego obszaru – najcenniejsze płaty siedliska 91E0 znajdują się poza planowanym pasem drogowym”. Raport nie przedstawia danych literaturowych, w oparciu o które dokonano powyższej oceny. Należy tu zaznaczyć, iż wyniki monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych realizowanego w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska przez GIOŚ, pokazują odmienny stan zachowania ww. siedliska przyrodniczego. Siedlisko przyrodnicze 91E0 było objęte monitoringiem w latach 2006-2008 (prace monitoringowe w 2013 r. nie objęły południowej części kraju). Zgodnie z przedstawionymi wynikami monitoringu (<http://siedliska.gios.gov.pl/index.php/wyniki-2006-2008/szczegolowe-siedliska-2006-2008>), siedlisko 91E0 znajduje się we wszystkich badanych obszarach w niewłaściwym (U1) lub złym (U2) stanie ochrony. Nie ma w Polsce żadnego obszaru, w którym oceniono by jego stan jako FV. W połowie obszarów niekorzystny jest już parametr powierzchni - głównie ze względu na daleko posuniętą fragmentację. Zwykle niekorzystne są również oceny struktury i funkcji siedliska. Do najbardziej obciążających wskaźników należą: obecność gatunków obcych w runie (co potwierdza znaną od dawna wyjątkowo dużą podatność łąg na neofityzację), obecność rodzimych gatunków ekspansywnych, brak martwego drewna, „odmłodzenie drzewostanu”, brak odnowień naturalnych. Rzadziej natomiast obce gatunki drzew zniekształcają drzewostan. Perspektywy ochrony siedliska oceniane są rozmaicie, najczęściej jednak dość pesymistycznie (U1). W bioregionie alpejskim parametry siedliska 91E0 kształtowały się następująco: powierzchnia – 45,61% FV, 40,35% U1 i 14,04% U2, specyficzna struktura i funkcje – 57,89% U1, 28,07% FV i 14,04% U2, perspektywy ochrony – 56,14% FV, 21,05% U1, 17,54% U2 i 5,26% XX, ocena ogólna – 52,63% U1, 26,32% FV i 21,05% U2. Na specyficzną strukturę i funkcję tego siedliska przede wszystkim wpływa znaczna fragmentacja zadrzewień nadpotokowych, obce gatunki inwazyjne w runie, a w pobliżu miejscowości – zaśmiecanie. Spośród wskaźników specyficznej struktury i funkcji najgorzej oceniano: obce gatunki inwazyjne, wiek drzewostanu, naturalne odnowienie.

Powyższe przedstawienie stanu zachowania siedliska przyrodniczego 91E0 w alpejskim regionie biogeograficznym pokazuje, iż należy bardzo ostrożnie podchodzić analizując każde, nawet niewielkie uszczuplenie zasobów tego siedliska. Ponadto należy tu zwrócić uwagę, iż często podnoszony w raporcie argument przemawiający za nieznaczającym oddziaływaniem inwestycji na siedlisko priorytetowe 91E0 – przekraczanie za pomocą estakad dużej części rzeczywistych i potencjalnych miejsc występowania tego siedliska (w szczególności w dolinie rzeki Jasiołka) – wydaje się być chybiony, gdyż powstałe pod estakadami warunki świetlne, wilgotnościowe, czy przestrzenne (warunki te nie zostały w żaden sposób przeanalizowane), mogą w sposób negatywny oddziaływać na to siedlisko (np. pogarszać stan zachowania lub utrzymywać niekorzystny stan zachowania) i/lub ograniczać miejsca potencjalnego rozwoju/rozprzestrzeniania się siedliska. W raporcie wskazano, iż „Można oszacować, że w najgorszym przypadku w wyniku zacienienia 50% z zacienionej powierzchni siedliska ulegnie zniszczeniu, a w najlepszym 30% (dane szacunkowe).” W tym miejscu można przytoczyć przypadek stwierdzenia znacząco negatywnego wpływu na siedlisko 91E0 budowy estakady planowanej autostrady, która oddziaływałaby na 0,09 ha siedliska priorytetowego (łęgu olszowego) (oddziaływanie wynikające z posadowienia obiektu) oraz oddziaływałaby pośrednio na 5,5 ha tego siedliska poprzez zmianę warunków hydrologicznych i nasłonecznienia lasu oraz depozycję azotu ze spalin samochodowych (por. opinia Komisji Europejskiej w sprawie C(2010)8438). Znacząco negatywny wpływ stwierdzono mimo zastosowania szeregu środków minimalizujących. Konstrukcja mostu również była wskazywana jako środek minimalizujący.

Mimo, iż w przypadku szeregu siedlisk przyrodniczych stwierdzano wysoki procent zagrożonych siedlisk na skutek pośrednich oddziaływań przedsięwzięcia, nie zostało to uwzględnione w ocenie oddziaływania. Dla przykładu, w przypadku siedliska 3220 - 7,71 % jego zasobów w OZW Jasiołka została uznana za zagrożoną na skutek oddziaływań pośrednich, a w przypadku siedliska priorytetowego 91E0 procent ten wyniósł aż 57,68 % (47,53 ha).

W przypadku poczwarówki zwężonej, mimo położenia preferowanego wariantu WB1alt (MOP) w odległości zaledwie ok. 60 m od jednego z dwóch stanowisk tego gatunku w OZW Ostoja Jaślińska stwierdzono, iż nie przewiduje się negatywnego wpływu (z uwagi, iż siedlisko położone jest powyżej drogi). Stwierdzenie to nie zostało poparte stosowną analizą, nie rozważono np. zagrożenia związanego ze zwiększoną dostępnością terenu, zmianą stosunków wodnych, zanieczyszczeniami. Należy tu nadmienić, iż w raporcie zidentyfikowano (str. 61 tom IV) pośrednie zagrożenie związane z realizacją inwestycji – „Poprawa komunikacji w rejonach o bardzo wysokich walorach turystycznych, rekreacyjnych może spowodować wzrost ruchu turystycznego i jego nadmierną koncentrację w otoczeniu. Zapotrzebowanie turystów powodować może presję na rozbudowę infrastruktury turystyczno-sportowej, wzrost natężenia komunikacji, wydeptywanie lub pozyskiwanie gatunków roślin i grzybów, niszczenie gleb, zaśmiecanie. To są potencjalne i negatywne oddziaływania pośrednie związane z planowaną drogą”, przy czym nie zostało ono zanalizowane, nie wskazano jakie zasoby przyrodnicze są zagrożone, nie nadano mu istotności itd.

W przypadku dużych ssaków drapieżnych ocena wpływu inwestycji koncentruje się na procentowym udziale powierzchni utraconych i zdegradowanych oraz procencie przepuszczalności drogi. Jak już wcześniej przedstawiono, w sposób nieuzasadniony przyjęto, iż ww. powierzchnia ograniczy się do pasa drogowego i założono wysoką funkcjonalność zaprojektowanych przejść. Należy tu również zaznaczyć, iż ocena powierzchni utraconych i zdegradowanych, nie odnosi się stricte do populacji zasiedlającej dany obszar Natura 2000. Pomija się szereg innych oddziaływań pośrednich, skumulowanych, np. zwiększenie synantropizacji niedźwiedzia na skutek zakładanej aktywizacji terenów przyległych do

projektowanej drogi. Brak stosownych analiz powoduje, iż przeprowadzona ocena ma charakter subiektywny i niepełny, np. w przypadku niedźwiedzia stwierdza się „Udział % powierzchni utraconych i zdegradowanych w wyniku budowy siedlisk niedźwiedzia jest na tyle niski, że realizacja inwestycji nie będzie miała w tym zakresie znaczącego oddziaływania. Będzie to oddziaływanie długookresowe jednak nieznaczące w stosunku do omawianego gatunku”, podobnie w przypadku rysia – „W trakcie eksploatacji bezpośrednio zajęcie pod drogę siedlisk gatunku nie będzie znaczące. Także zanieczyszczenie siedlisk hałasem, oświetleniem od samochodów niewątpliwie wystąpi natomiast w odniesieniu do powierzchni dostępnych siedlisk nie można uznać go za znaczące”.

Podobnie w przypadku oceny wpływu na nietoperze, stanowiące przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, ma ona charakter subiektywny i przypuszczeniowy, np. wariant preferowany WB1alt zajmuje w OZW Ostoja Jaślicka część obszarów leśnych stanowiących tereny żerowiskowe podkowca małego (wielkość ta nie została przedstawiona w raporcie – jedynie podano dla „WA” i „WAalt alt”, str. 88 tomu III/2), lecz uznano, iż to zajęcie nie będzie znaczące w stosunku do całej powierzchni leśnej w obszarze. W raporcie nie przedstawiono chociażby, czy wszystkie tereny leśne mają jednakowe znaczenie dla nietoperzy jako żerowisko i czy tereny leśne w pozostałej części obszaru nie są zagrożone.

W przypadku OZW Trzciana dodatkowo odniesiono się do oddziaływań pośrednich i uznano, bez stosownego uzasadnienia, iż uszczuplenie terenów żerowiskowych w wymiarze 95-190 ha (WB1alt) „nie będzie znaczącym negatywnym oddziaływaniem w odniesieniu do dostępnych obszarów żerowiskowych w okolicy”. Dodatkowo są rozbieżności w powierzchni leśnej, która ma zostać uszczuplona w wyniku realizacji przedsięwzięcia w wariantcie WB1alt, w tym obszarze - raz wskazuje się pow. 6,3 ha, a raz 8 ha, przy jednoczesnym wskazaniu, iż zajętość całego obszaru w tym wariantcie wyniesie 7,29 ha. Badając wpływ na OZW Trzciana nie uwzględniono faktu, iż jest to jeden z cenniejszych obszarów rozrodu nietoperzy w południowo-wschodniej Polsce, buczyny to atrakcyjne żerowisko dla gatunków chronionych w tym obszarze, a usuwanie dużych powierzchni leśnych, mogące uszczuplić preferowane obszary żerowiskowe, to istotne zagrożenie dla OZW Trzciana. W wariantcie WB1alt samo tylko fizyczne uszczuplenie terenów leśnych (przyjmując, iż wyniesie ono 6,3 ha), stanowić będzie ok. 0,5 % powierzchni siedlisk leśnych w tym obszarze (ok. 0,3 % całego obszaru). Nie uznano tego za oddziaływanie znaczące. Tymczasem w wyroku ETS w sprawie C-405/05 Santa Catherina Valfura, wycięcie 2500 drzew w pasie 50 m na 500 m (2,5 ha, co stanowiło 0,0041% obszaru Natura 2000) na potrzeby poszerzenia trasy narciarskiej, uznano za znaczące negatywne oddziaływanie, bowiem obszar wycinki stanowił ważne siedlisko chronionych gatunków ptaków.

W przypadku OZW Kościół w Równem nie dokonano oceny rozmiaru i istotności oddziaływań pośrednich (np. fragmentacja terenów żerowiskowych, efekt bariery).

Jak już wcześniej zaznaczono, ocena wpływu na chiropterofaunę opatrzona jest dużą dozą niepewności – na str. 92-93 tomu III/2 stwierdzono, iż „rzeczywistą skalę oddziaływania i prawidłowość wykonania zaproponowanych rozwiązań minimalizacyjnych wykaże dopiero monitoring porealizacyjny”. Jednak wcześniej wskazano, iż miejscem najbardziej narażonym na kolizje jest rejon węzła „Tylawa”, który w całości zaplanowany jest na terenach leśnych, gdzie formalnie nie wskazano przejść dla zwierząt (są zaplanowane do realizacji 2 estakady), a „Nawet najbardziej restrykcyjne działania minimalizujące, nie zniwelują jednak całkowicie negatywnego wpływu inwestycji na populację nietoperzy. Dojdzie do fragmentacji środowiska i zniszczenia siedlisk. Ponadto wszystkie proponowane działania minimalizujące odnoszą się jedynie do poprzecznego ruchu tych ssaków względem drogi.” W świetle powyższego, oddziaływanie przedmiotowego przedsięwzięcia na chiropterofaunę z wysokim prawdopodobieństwem będzie negatywne.

W raporcie wskazano również, iż na jednej z rozpoznanych tras przelotów nietoperzy zaplanowano MOP – II i wskazano, iż w tym przypadku korzystne byłoby wykonanie nasadzeń drzew i krzewów, które zmieniają przebieg korytarza ekologicznego. Podobnie przy fragmencie drogi na 93 km (który przebiega przez obszary leśne i zaplanowany jest częściowo na estakadzie) zalecono w tym rejonie wykonanie nasadzeń drzew i krzewów kierujących nietoperze w kierunku planowanej estakady. Jak wynika z niektórych badań, próby nakierowania nietoperzy przy użyciu nasadzeń na przejścia, czyli „odwrócenie” nietoperzy od ich pierwotnych tras przelotów, nie powiodły się, nietoperze przekraczały drogę na wysokości przejeżdżających pojazdów. Przejścia typu estakady mogą umożliwiać nietoperzom przekraczanie drogi bezpiecznie wtedy, gdy budowane są na dotychczasowych trasach ich przelotów i posiadają odpowiednią wysokość, tzn. dostosowaną do obecnej wysokości, na jakiej latają nietoperze.

W przypadku awifauny, jak już wcześniej przedstawiono, ocena sprowadza się do faktu bezpośredniej kolizji inwestycji ze stwierdzonymi stanowiskami, pomija się cały szereg pozostałych oddziaływań (w tym wymienionych we wstępnych rozdziałach raportu) i w sposób subiektywny ocenia się istotność oddziaływania na poszczególne gatunki, bez uwzględnienia jakiegokolwiek z kryteriów, w oparciu o które ustala się istotność oddziaływania. Uwzględniając np., iż orliki krzykliwe najintensywniej żerują w promieniu do 1 (3) km od miejsca gniazdowego, liczba par orlika, zagrożonych inwestycją będzie znacznie większa, niż w przypadku oddziaływania bezpośredniego na stanowisko lęgowe. Ponadto w powyższym buforze (1 km) znajduje się m. in. stanowisko orla przedniego. W tym miejscu można przytoczyć wyrok ETS w sprawie C-418/04 Sandymount Strand/Tolka Estuary: zniszczenie 2,2 ha chronionego siedliska (0,08% obszaru Natura 2000) uznano za znaczące negatywne oddziaływanie, bowiem teren ten stanowi integralną część całego obszaru Natura 2000, niezbędną dla utrzymania i zachowania właściwego stanu ochrony gatunków ptaków. Występuje na nim do 0,8 % osobników z poszczególnych populacji ptaków.

Raport nie analizuje w wymaganym stopniu kluczowych kwestii, jak zabór/degradacja terenów lęgowych i żerowiskowych, czy też „odcięcie” terenów lęgowych od żerowiskowych (aspekt ten ma szczególne znaczenie przy ptakach drapieżnych). Dla przykładu, w przypadku orlika ocena skupia się na kwestii wejścia w strefę ochronną (brak aspektu siedliska lęgowego), a w przypadku terenów żerowiskowych jedynie stwierdza się „Budowa drogi wpłynie na uszczuplenie łowisk gatunku znajdujących się na terenach otwartych (łąki i pastwiska)” oraz „Ptaki te mogą też zderzać się z pędzącymi z dużą szybkością samochodami, kiedy będą podnosić z jezdni potracone drobne zwierzęta, stanowiące ich pokarm. Budowa drogi ekspresowej nie wpłynie znacząco negatywnie na populację gatunku w Obszarze”. Należy tu również dodać, iż gatunkom newralgicznym, jak np. orzeł przedni, czy orlik krzykliwy, poświęcono stosunkowo najmniej miejsca (np. porównując do muchołówki małej, czy gąsiora). Tymczasem dla przykładu orlik krzykliwy jest gatunkiem objętym ochroną ścisłą, dla którego wymagane jest ustalenie stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania, wymienionym w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, gatunkiem SPEC (Species of European Conservation Concern) (BirdLife International 2004) – (gatunki wymagające szczególnej ochrony z uwagi na wysokie ryzyko wymarcia, orlik zaliczany do kategorii SPEC2– niekorzystny status ochronny w Europie, światowa populacja jest skoncentrowana w Europie), zagrożonym w Europie (BirdLife International 2004) – status D – o zmniejszającej się liczebności (declining), objętym Monitoringiem Ptaków Drapieżnych (prowadzonym przez Komitet Ochrony Orłów na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska), zgodnie z którego wynikami orlika wskazano jako „kandydata” do spadku liczebności, analizując okres badań 2008 – 2012, kwalifikującym do wyznaczania obszarów specjalnej ochrony ptaków, występującym w Polsce w liczbie ok. 2200 - 2600 par, co stanowi ok. 12 % populacji

europejskiej (Zawadzka D. Komitet Ochrony Orłów. 2013. Orlik krzykliwy – najpospolitszy polski orzeł. Przyroda polska Nr 10: 12-13) i co sytuuje Polskę w europejskiej czołówce, a także sprawia, iż Polska spełnia ważną rolę dla ochrony tego gatunku w skali globalnej, gatunkiem, dla którego ochrony OSOP Beskid Niski pełni szczególną rolę. Powyższe obliguje do szczególnej ochrony tego gatunku i niepodejmowania jakichkolwiek działań, co do których nie ma pewności, iż nie będą oddziaływać na ten gatunek w sposób znacząco negatywny.

29. Wskazać, jakie przesłanki zadecydowały o zmianie kwalifikacji istotności oddziaływań przedmiotowej drogi na siedlisko przyrodnicze 91E0 w OZW Jasiołka, tj. ze znacząco negatywnego wynikającego ze zniszczenia 0,42 % powierzchni tego siedliska w wariantcie WB1alt, wskazywanego w uprzednio przedłożonym raporcie, do oddziaływania nieznaczącego, wskazanego w uzupełnieniu do raportu – mimo zniszczenia 1,2 % powierzchni tego siedliska.

30. Przedstawić założenia metodyczne dla zawartej w tab. 8.15.1 (str. 275 tomu III/2) „eksperckiej” oceny oddziaływania na obszary siedliskowe, będące w kolizji z planowaną drogą S-19 - zdefiniować przyjętą skalę (jakościowo i ilościowo, przyjęta skala czasowa).

31. Przedstawić ocenę oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na integralność obszarów Natura 2000 znajdujących się w zasięgu możliwego oddziaływania planowanego przedsięwzięcia.

W przedłożonym raporcie jedynie przedstawiono na str. 245 tomu III/2 definicję integralności obszaru Natura 2000 oraz w tabeli 8.13.6 przedstawiono „analizę” wpływu drogi ekspresowej S19 na obszary Natura 2000 i integralność obszarów. Tabela ta ma charakter podsumowania/wnioskowania analizy, której nie przeprowadzono.

32. Przedstawić ocenę oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na spójność sieci obszarów Natura 2000.

Przedłożony raport nie przedstawia oceny oddziaływania na spójność sieci obszarów Natura 2000 opartej na stosownych analizach. Ponadto w tab. 8.13.5 (str. 244-245 tomu III/2) przedstawiono bliżej nie omówioną sieć powiązań pomiędzy obszarami Natura 2000.

33. Przedstawić ocenę oddziaływań skumulowanych planowanego przedsięwzięcia wraz z innymi przedsięwzięciami mogącymi oddziaływać w sposób skumulowany na środowisko przyrodnicze, w tym na siedliska przyrodnicze, chronione gatunki zwierząt i roślin i ich siedliska, przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, integralność obszarów Natura 2000 i spójność sieci Natura 2000, korytarze migracyjne. Dokonać identyfikacji oddziaływań skumulowanych, wskazać ich zasięg, zidentyfikować elementy środowiska przyrodniczego, w stosunku do których będzie występować oddziaływanie skumulowane i wskazać wszystkie przedsięwzięcia mogące oddziaływać wspólnie z planowaną drogą ekspresową, które wzięto pod uwagę dokonując oddziaływania skumulowanego. Przeprowadzić stosowne analizy i wnioski. Podać kryteria, którymi kierowano się przy wyborze przedsięwzięć mogących powodować kumulowanie się oddziaływań oraz na podstawie których, przesądzano o braku/nieistotnym oddziaływaniu na poszczególne elementy przyrodnicze, w tym w pełni uzasadnić wartości nadawane poszczególnym oddziaływaniom. Na potrzeby powyższego należy wykorzystać literaturę tematu.

Przedłożony raport nie spełnia wymogów stawianych ocenie oddziaływania skumulowanego, nie przedstawia oceny wpływu skumulowanego na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ocena nie ma wymiaru ilościowego i jakościowego. Do oddziaływań skumulowanych należy zaliczyć istnienie innych uwarunkowań i przedsięwzięć, zarówno obecnych, jak i planowanych, które wspólnie z przedmiotowym przedsięwzięciem mogą powodować kumulację oddziaływań na poszczególne elementy środowiska - dotyczy to również przedsięwzięć realizowanych przez inne podmioty oraz przedsięwzięć o innym niż

przedmiotowe charakterze. Istotą skumulowanego oddziaływania jest rozpoznanie, czy inne zrealizowane oraz planowane do realizacji przedsięwzięcia wpływają w sposób bezpośredni lub pośredni na te same elementy przyrodnicze, na które będzie oddziaływać analizowane przedsięwzięcie. Powyższe wynika z faktu, iż oddziaływanie skumulowane z definicji oznacza sumę wszystkich oddziaływań dotyczących w sposób całościowy określonego odbiorcę oddziaływania.

34. Przedstawić ocenę oddziaływania skumulowanego planowanej drogi ekspresowej z zapisami dokumentów planistycznych (studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, w tym na siedliska przyrodnicze, chronione gatunki zwierząt i roślin i ich siedliska, przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, integralność obszarów Natura 2000 i spójność sieci, korytarze migracyjne. Dokonać identyfikacji oddziaływań skumulowanych, wskazać ich zasięg i zidentyfikować elementy środowiska przyrodniczego, w stosunku do których będzie występować oddziaływanie skumulowane. Przedstawić rozmiar oddziaływania (jakościowo i ilościowo), przeprowadzić stosowne analizy, ocenę istotności (wraz z podaniem kryteriów służących jej ustaleniu) i wnioskowanie.

Przedstawiona w tomie III/2 przedłożonego raportu ocena, ogranicza się prawie wyłącznie do przedstawienia założeń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dukla oraz gminy Iwonicz-Zdrój, nie odnosi się do miejscowego planu dla miasta i gminy Dukla, a w przypadku pozostałych gmin brak jest analizy dokumentów planistycznych. Brak jest oceny, opartej o stosowne analizy i dowody, na poszczególne przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, integralność tych obszarów i spójność sieci Natura 2000. Brak jest oceny istotności, oddziaływaniom nie nadaje się wymiaru ilościowego i jakościowego. Przedstawiona w raporcie próba analizy i oceny nie ma charakteru eksperckiego, nie opiera się na dowodach, np. w przypadku możliwego skumulowanego oddziaływania barierowego planowanej drogi ekspresowej i eksploatacji kruszywa w dolinie Jasiołki została sprowadzona do stwierdzenia „Ponieważ eksploatacja kopalni obejmuje tereny obecnie niezabudowane, korzystne dla migracji zwierząt, to wraz z oddziaływaniem drogi eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie barierowe dla szeregu gatunków. Jednakże należy zauważyć, że po okresie eksploatacji, a ta może trwać dziesięciolecia, efekt barierowy ulegnie znacznemu zmniejszeniu.” Pominąwszy nie nadanie stosownej wagi długości oddziaływania, nie zwraca się uwagi na takie aspekty jak np. fakt, iż powstające w wyniku eksploatacji zbiorniki poeksploatacyjne to trwałe elementy krajobrazu, mają bardzo często strome brzegi, często są grodzone i wykorzystywane rekreacyjnie/turystycznie.

35. W wyniku analizy oddziaływania skumulowanego przedstawić (opisowo i graficznie) tereny, gdzie możliwe jest zachowanie w dłuższej perspektywie (dającej się przewidzieć) roli korytarza migracyjnego. Przedstawić stosowne uzasadnienie, odnieść się do literatury tematu.

36. W oparciu o uzupełnioną/zweryfikowaną ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze, dokonać oceny obecnie rozpatrywanych wariantów (WA, WA-alt, WB, WB-alt, WB1-alt). Określić w jaki sposób nadawano wagę (istotność) poszczególnym kryteriom w ocenie poszczególnych wariantów.

W przeprowadzonej ocenie przedstawia się głównie wyniki (np. istotność poszczególnych analizowanych kryteriów), a nie przedstawia się sposobów ich uzyskania (wyliczeń).

37. Zweryfikować ocenę oddziaływania na rezerwat przyrody Tysiąclecia na Górze Cergowej. Zweryfikować możliwość zastosowania odstępstw od zakazów obowiązujących w tym rezerwacie na obecnym etapie postępowania, tj. szczególnie wobec braku wiedzy odnośnie dokładnego zakresu przedsięwzięcia, braku badań podłoża (przebieg trasy przez

tereny osuwiskowe). Należy wskazać, w jaki sposób przeprowadzona zostanie kompensacja – w raporcie myli się środki minimalizujące z kompensacją (nie jest kompensacją przeniesienie okazów roślin w inne miejsce). Jednocześnie nie jest uzasadnione twierdzenie o braku możliwości kompensacji „ze względu na trwałe zajęcie powierzchni biologicznie czynnej oraz ograniczenie obszaru wysokością projektowanej estakady - ok. 9 m”. Niepoprawnie wskazano, iż odstępstwo od zakazów w rezerwacie uzasadnione jest potrzebą ochrony przyrody. Przesłanka ta nie ma zastosowania w przypadku realizacji inwestycji liniowych.

38. Po zweryfikowaniu/uzupełnieniu przeprowadzonej oceny oddziaływania, zweryfikować, uszczegółwić i uzupełnić zaproponowane środki minimalizujące wpływ przedsięwzięcia na poszczególne elementy przyrodnicze, zweryfikować, czy są adekwatne do rodzaju, skali, zasięgu i istotności oddziaływań, czy są zasadne i rzeczywiście (skutecznie i trwałe) zminimalizują wpływ przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze, czy są sformułowane precyzyjnie, w sposób przejrzysty, czy są wzajemnie spójne ze sobą, czy są wykonalne, czy są dostosowane do specyfiki i logistyki budowy inwestycji drogowej, czy działanie środków minimalizujących zostanie zabezpieczone w krótko-, średnio i długoterminowej perspektywie (szczególnie mając na uwadze oddziaływanie skumulowane, w tym wynikające z zapisów dokumentów planistycznych). Oceniając skuteczność proponowanych środków minimalizujących należy również mieć na uwadze, iż niektóre z nich, jak np. roślinność osłonowa, spełnią funkcję ochronną dopiero za kilka lat, nie dadzą zatem natychmiastowego efektu, co może wpłynąć w sposób negatywny na kondycję odsłoniętych leśnych siedlisk przyrodniczych. Wszystkie środki minimalizujące negatywny wpływ inwestycji na środowisko przyrodnicze należy skonfrontować z najnowszą literaturą tematu w zakresie ich rozwiązań technicznych, skuteczności itd.

39. Przeanalizować możliwe negatywne oddziaływanie wszystkich proponowanych działań minimalizujących. W raporcie nie przeanalizowano możliwych negatywnych oddziaływań np. ekranów akustycznych i wygrodzeń drogi na ptaki, czy też planowanych nasadzeń wzdłuż dróg (w sposób pośredni) na ptaki i nietoperze.

40. Przedstawić analizy świadczące o skutecznym i trwałym zmniejszeniu do poziomu nieistotnego efektu barierowego drogi ekspresowej na płazy. W przeprowadzanej analizie należy uwzględnić oddziaływania skumulowane, zapisy dokumentów planistycznych i literaturę tematu.

Z raportu wynika, iż płazy mają głównie wykorzystywać obiekty inżynierskie. Istnieje wątpliwość, czy obiekty te dokładnie pokrywają się ze szlakami masowych migracji i dyspersji płazów. Oprócz pojedynczych przejść dla tej grupy organizmów, w żadnym miejscu nie zaprojektowano systemu przepustów, które w przypadku szlaków masowych migracji powinny obejmować całość strefy migracji i być oddalone od siebie o 30–100 m i połączone systemem ogrodzeń ochronno-naprowadzających. Sam raport dostarcza wątpliwości odnośnie pełnego zapewnienia swobodnej migracji płazom, wskazując przykładowo: „W rejonie drogi znajdują się stawy: km [...] 97+300 oraz km 98+200, gdzie w ciągu drogi nie występują obiekty inżynierskie ułatwiające migrację płazów i gadów. Jednocześnie w inwentaryzacji płazów i gadów wskazano szlaki migracyjne, które blokowane mogą być przez drogę: km: 90+600, 93+500, 94+500 oraz 94+900” oraz „Stawy w km 80+500, 91+700 oraz 95+800 położone są w rejonach, gdzie nie planuje się tuneli, estakad lub mostów. Należy rozważyć lokalizację środków minimalizujących w rejonie tych stawów i zastosować wygrodzenie drogi ogrodzeniem herpetologicznym. Większość szlaków migracyjnych ustalonych w trakcie inwentaryzacji leży w rejonie estakad lub mostów”. Nie oceniono istotności faktu blokowania przez drogę niektórych szlaków migracyjnych i braku zastosowania przepustów. Podaje się ilość obiektów inżynierskich, ich łączną długość oraz jaki procent terenu cennego dla płazów i gadów stanowią, a następnie wysuwa się wnioski typu „Wariant WB1 alt przecina cały

obszar Jasiołka-Panna od km 78+900 do 96+100 (łącznie 17,2 km). W obszarze tym w ciągu wariantu WB1 alt S19 zaplanowano 15 estakad, 5 mostów i jeden wiadukt – łącznie ok. 5,3 km – 30 %. Obiekty te **ograniczą** możliwy efekt barierowy drogi” lub „Wariant WB przecina obszar Jasiołka- Panna w km 92+400-97+600 – 5,2 km. W tej części przebiegu S19 w wariancie B zaplanowano 8 mostów oraz jedną estakadę. Łącznie obiekty te mają długość 563 m – około 10%. Zaplanowane obiekty zlokalizowane są w **dużej części w rejonach szlaków migracji płazów i gadów**, stąd efekt barierowy jest ograniczony. Zatem sytuacja wygląda tak, że płazy mają przechodzić tam, gdzie są obiekty inżynierskie, które de facto nie odpowiadają lokalizacyjnie strefom migracji i nie niwelują całkowicie efektu bariery, a jedynie w jakimś stopniu go ograniczają, chociaż brak jest analizy i uzasadnienia, że 30% (jak również i 10 %) przepustowość w przypadku tej grupy organizmów (mało mobilnych) jest wystarczająca. Brak jest systemu dedykowanych tylko dla płazów przejść na szlakach masowych migracji. Tymczasem lokalizacja przejść to czynnik kluczowy, wynikający z małego zasięgu przemieszczania się płazów i dużych trudności z naprowadzaniem tych zwierząt na dłuższym dystansie (> 200 m). Szczególnie precyzyjnie wyznaczonej lokalizacji wymagają przejścia (wraz z ogrodzeniami) położone na szlakach migracji sezonowych, których przebieg jest zwykle stały, a szerokość zazwyczaj nie przekracza kilkuset metrów.

41. Zweryfikować przedstawioną „przepuszczalność” planowanej drogi ekspresowej dla migracji zwierząt. Analizą należy objąć wszystkie przecinane korytarze o randze co najmniej regionalnej.

W przedłożonym raporcie przy dużych drapieżnikach założono, iż przepuszczalność drogi na poziomie 25 % skutecznie zniweluje negatywne oddziaływanie barierowe do poziomu nieistotnego. Należy tu jednak zauważyć, iż przepuszczalność danego odcinka to nie tylko łączna szerokość strefy udostępnionej do migracji zwierząt (procent), ale również poprawność wyboru lokalizacji, rodzaj przejścia (np. dla zwierząt dużych najkorzystniejsze są szerokie górne przejścia (R. W. Mysłajek & S. Nowak, 2014. Podręcznik najlepszych praktyk w ochronie wilka, rysia i niedźwiedzia brunatnego. CKPŚ. Warszawa) – dla przedmiotowej inwestycji na odcinku kolidującym z Głównym Korytarzem Karpackim zaprojektowano zaledwie jedno tego typu przejście) i inne elementy warunkujące jego funkcjonalność i trwałość (np. obecne i planowane zagospodarowanie otoczenia przejść). Zestawienie przejść na terenie gminy Dukla (Główny Korytarz Karpacki) zawarte w tab. 10.4 jasno pokazuje, iż funkcjonalność najwyżej 15 (47 %) przejść z 32 analizowanych osiąga funkcjonalność na poziomie dużym lub średnim do dużego (dla wszystkich grup zwierząt). W przypadku dużych zwierząt z 16 przejść na odcinku Miejsce Piastowe – Barwinek przeznaczonych dla zwierząt dużych (spełniających parametry dla tej grupy zwierząt) tylko 3 (19 %) ma funkcjonalność ocenioną na poziomie dużym (ES-2/8, ES-2/9, ES-2/17), 3 (19 %) – średnim do dużego (ES-2/3, E4S-2/6, ES-2/10), a pozostałe 10 (62 %) – na poziomie średnim (6), małym (3) lub brak (1). Ponadto z przedstawionego w ww. tabeli omówienia obowiązujących na tym terenie dokumentów planistycznych wynika, iż w przypadku tylko jednego przejścia (ES-2/17) nie jest zagrożona jego funkcjonalność w dłuższej perspektywie czasowej, w przypadku pozostałych może dojść do jej obniżenia lub utraty. Należy tu jednak zaznaczyć, iż nawet w przypadku tego jednego przejścia (ES-2/17), autorzy raportu nie udowodnili jego dużej funkcjonalności w dłuższej perspektywie czasu – odnoszą się oni jedynie do bezpośredniego sąsiedztwa przejścia („Wg planu i zmiany studium obecne zagospodarowanie terenu w bezpośredniej lokalizacji przejścia nie ulega zmianie”), nie analizując całego otoczenia przejścia mogącego wpływać na jego funkcjonalność. Ponadto w bliskim sąsiedztwie projektowanej drogi ekspresowej znajduje się istniejąca droga krajowa DK-9, na której prognozuje się ruch pojazdów na poziomie 1500 poj./dobę (wartości te są, jak przedstawiono w raporcie, bardzo często niedoszacowane), który wbrew informacji zawartej w tab. 10.4, stanowi istotne utrudnienie w migracji zwierząt (w tym miejscu należałoby rozważyć objęcie przejściem

również drogę krajową DK-9). Ponadto należy również zaznaczyć, iż oceniając funkcjonalność poszczególnych przejść przyjmowano szereg co najmniej wątpliwych założeń, jak np. iż zwiększona intensywność zabudowy na terenach już zabudowanych lub też wprowadzenie nowej zabudowy może nie wpływać na funkcjonalność przejścia, czy też założenie, iż ruch na drodze krajowej Nr 9, na którą wychodzi część projektowanych przejść, na poziomie 6000 poj./dobę lub 1500 poj./dobę, nie stanowi przeszkody w przemieszczaniu się zwierząt w poprzek drogi (stwierdzenia te stają w jawnej sprzeczności z cytowaną w raporcie literaturą tematu, np. Jędrzejewski et al., 2006 *Zwierzęta a drogi*. ZBS PAN Białowieża). Powyższa analiza oraz przedstawione wątpliwości pokazują, iż rzeczywisty % przepuszczalności drogi ekspresowej (przynajmniej na odcinku kolidującym w GKK-2) jest znacząco niższy i najprawdopodobniej niewystarczający dla zniwelowania do poziomu nieistotnego efektu bariery.

Korytarz Karpacki (GKK-2), kluczowy dla migracji w tej części Polski dużych ssaków drapieżnych, jest przecinany przez planowaną drogę ekspresową S-19 (w wariantcie WB1-alt) na odcinku 8890 m (zgodnie z tab. 8.5.49 na str. 333 tomu III/1 raportu) lub 15290 m (zgodnie z tab. 8.5.46 na str. 326 tomu III/1); na tym odcinku znajdują się 3 przejścia dla dużych zwierząt o ocenionej dużej funkcjonalności, zajmujące łącznie 473 m długości (ES-2/8 – 86 m, ES-2/9 – 71 m, ES-2/17 – 316 m), co oznacza przepuszczalność na poziomie 5,3 % (lub 3,1 % przyjmując kolizyjność na odc. 15290 m). Powyższe wielkości są znacznie niższe od zakładanego w raporcie poziomu 25 % warunkującego efektywną likwidację/ograniczenie efektu bariery. Ponadto wyżej przedstawione zastrzeżenia dotyczące przeprowadzonej analizy/oceny funkcjonalności powodują, iż rzeczywisty poziom przepustowości może być znacznie niższy i nie pozwalający na skuteczne ograniczenie efektu bariery - np. uwzględniając tylko niezagrażone przejścia (ES-2/17), uzyskamy przepuszczalność drogi na poziomie zaledwie 2,1 %. Problem przepuszczalności drogi ma szczególne znaczenie również z uwagi na fakt, iż po stronie słowackiej zaplanowano drogę ekspresową bez przejść dla zwierząt, co jednak nie zostało w sposób wymagany przeanalizowane w raporcie. Przyznano jedynie, iż „planowana droga ekspresowa będzie negatywnie oddziaływać na ciągłość korytarzy migracyjnych. Z tego względu wymaga zastosowania rozwiązań zapewniających migrację zwierząt. Jest to jeden z ważniejszych aspektów ekologicznych, który winien być uwzględniony w projekcie budowlanym. Zastosowanie odpowiedniej, dostosowanej do potrzeb liczby przejść dla zwierząt oraz właściwych rozmiarów tych przejść będzie służyć zmniejszeniu negatywnego oddziaływania drogi. Pod takim warunkiem – realizacja drogi nie będzie w sposób negatywny oddziaływać w kontekście transgranicznym” oraz „istniejąca droga nr 73 będąca kontynuacją na terenie Republiki Słowacji planowanej trasy S19 utrudnia proces połączenia się wschodniej i zachodniej części słowackiej populacji niedźwiedzi. Ponadto droga ta nie posiada rozwiązań zapewniających migrację zwierząt (przejścia dla zwierząt). Także planowana w przyszłości droga ekspresowa R4 będzie stanowić ważną barierę oraz w łączności między wschodnią i zachodnią częścią populacji tego regionu Karpat. W przypadku planowanej do budowy drogi R4 nie zaplanowano przejść dla zwierząt po stronie słowackiej”.

Z analizy przedstawionych danych przyrodniczych, jak i dokumentów planistycznych i ortofotomapy wynika, iż odcinkiem najprawdopodobniej najbardziej odpowiednim dla migracji zwierząt dużych (o tym również jest mowa w raporcie) oraz mogącym zachować swoją funkcjonalność w dłuższym dającym się przewidzieć czasie, jest odcinek w rejonie planowanego węzła Tylawa. Wskazywana w raporcie (str. 34 tom IV) możliwość migracji zwierząt w rejonie węzła Tylawa z uwagi na liczbę ok. 8000 pojazdów na dobę (prognoza ruch rok 2035) zjeżdżających z drogi ekspresowej i dalej kierujących się w kierunku istniejącej drogi wojewódzkiej, nie znajduje uzasadnienia w cytowanej w raporcie literaturze tematu (przy tym natężeniu, procent zwierząt przechodzących z sukcesem wynosi

ok. 10%, należy również mieć na uwadze, iż prognozy ruchu są bardzo często niedoszacowane, np. w tomie I raportu jest mowa o błędach sięgających 52,4 %, co należy zawsze uwzględniać w tego typu analizach). W przypadku pozostałych odcinków drogi przecinających Główny Korytarz Karpacki, ich funkcjonalność/trwałość jest poważnie zagrożona.

42. Zweryfikować przedstawioną analizę funkcjonalności zaprojektowanych przejść dla zwierząt. Analiza powinna dotyczyć przejść na całym odcinku projektowanej drogi (nie ograniczać się do GKK). Należy przedstawić założenia metodyczne, w tym zdefiniować przyjętą trójstopniową skalę funkcjonalności (mała, średnia, wysoka), wielkość otoczenia przejścia, która powinna być brana pod uwagę przy analizowaniu wpływu zagospodarowania na funkcjonalność przejścia, kryteria identyfikujące elementy zagospodarowania przestrzennego determinujące jego funkcjonalność wraz z wyszczególnieniem i omówieniem tych elementów. Zwrócić uwagę, czy wszystkie tego rodzaju elementy uwzględniono w analizie (np. w raporcie brakuje analizy odległości od terenów oświetlonych). Wszelkie założenia metodyczne należy szeroko omówić z wykorzystaniem literatury tematu. Uwzględnić określoną funkcjonalność przejść w dłuższej perspektywie czasu (dającej się przewidzieć) na efektywność likwidacji/ograniczenia efektu barierowego projektowanej drogi ekspresowej. Określić i uzasadnić, jak zapewniona zostanie trwała funkcjonalność każdego przejścia dla zwierząt, jak zagwarantowana zostanie ochrona terenów przylegających do przejść, rozważyć wykup gruntów, wskazać te grunty.

Na potrzeby oceny funkcjonalności poszczególnych przejść nie dokonano pełnej analizy, mogącego mieć wpływ na ich funkcjonalność, zagospodarowania ich otoczenia, np. w przypadku przejścia ES-2/13 zwrócono uwagę jedynie na aspekt zwiększenia powierzchni terenów zabudowanych oraz powstanie zbiornika Dukla. W analizowanym miejscu planowana jest niewspomniana w raporcie eksploatacja złoża Trzciana II (7,25 ha), która najprawdopodobniej spowoduje brak funkcjonalności tego przejścia dla zwierząt dużych.

43. Należy precyzyjnie wskazać sposoby realizacji wszystkich działań minimalizujących wpływ inwestycji na poszczególne elementy przyrodnicze. Sposób ten winien mieć charakter szczegółowego, nie budzącego wątpliwości i eliminującego dowolność w interpretacji (co do wykonania) instruktażu. Przedstawić opisowo i graficznie jak środki minimalizujące wpisują się w specyfikę, logistykę i harmonogram prowadzenia prac budowlanych, przedstawić szczegółowy harmonogram prac, uwzględniający środki minimalizujące (mając na uwadze czas trwania inwestycji), w tym wskazać termin wykonywania prac przygotowawczych, związanych z naruszeniem szaty roślinnej i pokrywy glebowej, np. zdjęcia humusu, mając na uwadze okres aktywności fauny i flory, określić, czy ze względu na występowanie gatunków objętych ochroną, nie zajdzie konieczność czasowego ograniczenia tego działania na określonych odcinkach, wskazać te odcinki i termin ww. prac, wskazać odcinki, na których prace winny odbyć się poza sezonem wegetacyjnym, z uwagi na uniknięcie zniszczeń drzew nieprzewidzianych do wycinki, wskazać odcinki drogi, które zostaną oświetlone, po uwzględnieniu koniecznych ograniczeń będących wynikiem zaleceń oceny oddziaływania na środowisko itd. Zaproponowane środki nie mogą być ze sobą sprzeczne oraz muszą być wykonalne. Wyeliminować wszystkie środki minimalizujące będące de facto zaleceniami wynikającymi z przepisów prawa, instrukcji bhp itp.

Przedłożony raport zawiera bardzo wiele nieprecyzyjnie określonych środków minimalizujących, np. „konieczne umacnianie koryt rzecznych ograniczać do minimalnej powierzchni”, „odwodnienia budowlane należy ograniczyć do okresu niezbędnego ze względu na technologię robót, zaś zasięg pionowy i poziomy odwodnienia – do zakresu uzasadnionego z wykonawstwem prac”, „w miarę możliwości ograniczyć prace budowlane ingerujące bezpośrednio w koryta rzek”, „W pierwszej kolejności należy dążyć do

zachowania zbiorników wodnych sąsiadujących z projektowaną drogą oraz znajdujących się w niewielkiej odległości od drogi, zabezpieczyć je przed utratą wody", „Szczelne wygradzenie należy także stosować w przypadku stawów/zbiorników wodnych znajdujących się w niewielkiej odległości od terenu prac budowlanych", „Zaleca się, aby prace budowlane były wykonywane w sposób zapewniający zachowanie siedlisk tego gatunku, w tym zachowanie potencjalnych miejsc lęgowych i żerowiskowych", „Do minimum należy ograniczyć wycinkę drzew", „Zapewnić ochronę i izolację obszarów zakrzewień i zadrzewień poza obrębem inwestycji", „wykluczyć możliwość znaczących zmian w bilansie wodnym", „Należy dążyć do zachowania zbiorników wodnych sąsiadujących z projektowaną drogą oraz znajdujących się w niewielkiej odległości od drogi", „Prace budowlane prowadzone w okolicach: cieków wodnych, stawów i terenów podmokłych wykonywać z zachowaniem szczególnej ostrożności", „W przypadku większości stwierdzonych kolizji ze strefami występowania orlika krzykliwego nie dochodzi do centralnego rozdzielania stref na dwie części (...). W miejscach tych zaleca się aby prace budowlane były wykonywane w sposób zapewniający zachowanie siedlisk tego gatunku, w tym zachowanie potencjalnych miejsc lęgowych i żerowiskowych", „Wyloty kanalizacji powinny być zaprojektowane i wykonane w taki sposób, aby woda po stoku rozprowadzana była równomiernie, nie rozmywała powierzchni terenu i nie powodowała destabilizacji stoku", „Przy doborze metody drążenia tuneli należy uwzględnić konieczność ochrony gatunków chronionych np. nietoperzy, które zamieszkują okoliczne jaskinie np. w rejonie miejscowości Lipowica.”

W przypadku części działań ochronnych zachodzą wątpliwości odnośnie ich wykonalności: „Do minimum należy ograniczyć wycinkę drzew oraz zachować zróżnicowany charakter terenów otwartych (pola uprawne, kępy drzew i krzewów, łąki, pastwiska, zabagnienia, itp.)”, „Wykluczyć ze stosowania pestycydy do utrzymania roślinności przy drogach”, „Rekomenduje się, w granicach inwestycji, usunięcie z lęgów gatunków obcych (szczególnie barszczu Sosnowskiego)”, „Otwory Jaskini Słowiańskiej-Drwali należy zabezpieczyć kratą uniemożliwiającą wstęp ludzi – rozmiar kraty i lokalizacja powinna zostać wybrana przy udziale chiropterologa”.

Działania minimalizujące mają często charakter życzeniowy, np. „Umocnienie koryt powinno zapewnić dotychczasową szybkość prądu wody”.

Zweryfikować adekwatność zaproponowanych środków eliminujących/ograniczających negatywne oddziaływania, np. celem ochrony flory wskazuje się środek minimalizujący w postaci cyt.: „Niezbędną wycinkę drzew przeprowadzić poza okresem lęgowym ptaków, przypadającym na okres od 1 marca do 15 października”.

Wiele działań uznanych za środki minimalizujące to w rzeczywistości obowiązki Inwestora, wynikające np. z przepisów prawa, przepisów bhp itp., a nie zalecenia wynikające z wykonanej oceny oddziaływania na środowisko, jak np.: „Wody opadowe odprowadzane do środowiska powinny być oczyszczane do wartości przewidzianych w przepisach prawa aby nie doszło do zanieczyszczenia wód gruntowych”, „Należy kontrolować stan maszyn budowlanych i nie dopuścić do wycieków w fazie budowy, gdyż zanieczyszczenia mogą również przyczynić się do degradacji siedliska”, „W rejonie cieków i zbiorników wodnych prace budowlane powinny być prowadzone przez pojazdy sprawne technicznie (bez wycieków paliwa), „W przypadkach wystąpienia poważnych awarii na terenie budowy, jak wybuch, pożar, należy postępować ściśle zgodnie z przyjętymi zarządzeniami i instrukcjami postępowania w takich sytuacjach”.

Proponuje się bez stosownego uzasadnienia różne wielkości środków minimalizujących, np. raz wskazuje się, iż zaplecze techniczne powinno być zlokalizowane w odległości min. 50 m od brzegów rzek raz w odległości min. 100 m; należy tu zaznaczyć, iż w przypadku tego działania należy również uwzględnić położenie względem zasięgu wód powodziowych.

Bardzo często przy określaniu możliwego wpływu inwestycji na ekosystemy rzeczne, wskazuje się, iż oddziaływanie to nie będzie znaczące z uwagi m. in. na wykonanie umocnień brzegów materiałami naturalnymi, po czym stwierdza się (np. na 413 tomu III/1), iż „Wybór ewentualnej metody umacniania zostanie narzucony przez zarządcę cieku”.

Nie można za środek minimalizujący uznać działań będących obowiązkiem Inwestora, jak np.: „wszystkie przejścia zaprojektowane zostaną w sposób optymalny i pozbawione będą błędów projektowych i/lub wykonawczych, które mogłyby ograniczyć ich skuteczność”.

44. Zestawić łącznie wszystkie działania ochronne dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, ze zwróceniem uwagi na ich spójność, precyzyjność i wpisywanie się w harmonogram prac. Wszystkie działania ochronne powinny zostać przyporządkowane do terenu (precyzyjnie przedstawić ich kilometraż – od ... do ...).

Przedłożony raport oprócz wyżej przedstawionej nieprecyzyjności, często zawiera działania ochronne dla różnych składników środowiska przyrodniczego, które nie są ze sobą spójne, dla przykładu, w przypadku siedlisk przyrodniczych związanych z ekosystemami rzecznyymi przecinanymi przez planowaną drogę ekspresową, jako środek eliminujący negatywne oddziaływanie w postaci zacienienia, wskazuje się konieczność stosowania przezroczystych ekranów akustycznych, podczas gdy w tych samych miejscach celem ochrony nietoperzy (niewspomniane ptaki też mogą być chronione w ten sposób), wskazuje się konieczność zastosowania wysokich ekranów nieprzezroczystych. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku stosowania zadrzewień i zakrzewień przydrożnych – w przypadku nietoperzy stwierdza się, iż pasa drogowego nie powinno się obsadzać drzewami (poza otoczeniem przejść), natomiast w przypadku ptaków stwierdza się „doprowadzić do utworzenia pasowo ukształtowanych zakrzewień złożonych z rodzimych gatunków krzewów (w szczególności tarnina, głóg, dzika róża i in.), zlokalizowanych wzdłuż krawędzi obszaru planowanej inwestycji”. Należy tu zaznaczyć, iż w przypadku samej awifauny istnieje niespójność w tym zakresie, gdyż w innym miejscu stwierdza się: „W pasie drogowym nie należy wprowadzać gęstych zakrzewień, szczególnie tworzonych z roślin owocujących w postaci jagód stanowiących pokarm dla wielu ptaków. Gatunki jakich nie należy sadzić ze względu na ochronę ptaków to: jarzab szwedzki, dziki bez czarny, głogi, drzewa owocowe, rajskie jabłko, dzika grusza, oliwnik, rokitnik, berberys, śnieguliczka, cis, dzika róża” – niespójność dotyczy tu nie tylko samego obsadzania, ale również składu gatunkowego (por. np. głogi, dzika róża). Należy również dodać, iż omawiając zagadnienie ochrony przed zanieczyszczeniem powietrza (tom II) stwierdzono: „Nasadzenia te powinny być realizowane tam, gdzie jest to możliwe i nie wpływa na bezpieczeństwo ruchu (nie ogranicza widoczności)”.

45. Przedstawić w sposób opisowy i graficzny (na podkładach mapowych - ortofotomapie) lokalizację zadrzewień naprowadzających nietoperze w kierunku obiektów umożliwiających migrację na drugą stronę planowanej drogi. Szczegółowo przedstawić parametry tych zadrzewień (minimalna długość i szerokość, kąt w stosunku do drogi), skład gatunkowy, więźba itp. - dla każdego przejścia oddzielnie. Ocenić realność wykonania nasadzeń, rozważyć konieczność wykupu terenów pod nasadzenia. Ocenić skuteczność tych rozwiązań w świetle przedstawionych w niniejszym piśmie wątpliwości i literaturę tematu.

46. Przedstawić/uszczegółwić zakres obowiązków poszczególnych nadzorów przyrodniczych. Oszacować potrzeby osobowe dla zrealizowania pełnego nadzoru przyrodniczego. Wskazać (wraz ze stosownym uzasadnieniem) zakres przestrzenny i czasowy dla poszczególnych monitoringów.

Przedstawione w raporcie zakresy obowiązków nadzorów przyrodniczych są bardzo ogólne, niejasne, nie przedstawiają co dokładnie jest zadaniem nadzoru. Dla przykładu wskazuje się, aby „Prace związane z wierceniem, wbijaniem pali pod obiekty w rejonie Osuwisk i ew. wzmocnienia podłoża na wysokości Osuwisk w Lipowicy przy realizacji wariantu WB1alt ze

względu na emitowany hałas i wibracje powinny być prowadzone punktowo lub pod szczególnym nadzorem chiropterologa”, przy czym w ogóle nie przedstawia się zakresu nadzoru chiropterologicznego, jakie działania mógłby nadzór w tej sytuacji podejmować, jaki jest jego cel i skuteczność. Podobna sytuacja jest związana z prowadzeniem nadzoru przyrodniczego np. nad regulacją cieków i pracami odwodnieniowymi (str. 116 tomu III/2). Ponadto zdefiniowane w raporcie (str. 87 tomu IV) cele nadzoru przyrodniczego wskazują na brak zrozumienia dla idei tego typu działań – wskazuje się np. iż nadzór powinien „umożliwić określenie wpływu jaki wywierają prowadzone prace budowlane; na bieżąco weryfikować metodę poszczególnych prac” (sprawy te powinny być rozstrzygnięte na etapie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko), czy też „w miarę konieczności szybko reagować w przypadku zaobserwowania niekorzystnego wpływu działań na siedliska czy populację” (brak wyjaśnienia co rozumie się przez niekorzystny wpływ na siedliska i populację? o jakich działaniach jest mowa?), „podejmować działania minimalizujące straty w środowisku wynikające bezpośrednio z metod pracy stosowanych przez Wykonawcę prac”.

47. Doprecyzować/uszczegółowić zaproponowany w raporcie monitoring przyrodniczy (w tym monitoring śmiertelności); precyzyjnie zdefiniować jego cel, przedstawić metodykę (liczbę i terminy kontroli, terminy rozpoczęcia i zakończenia, zakres przestrzenny, używany sprzęt, sposób przeprowadzania analiz, wnioskowanie, scenariusze postępowania w zależności od uzyskiwanych wyników monitoringu itp.) oraz podmiot odpowiedzialny za jego realizację.

W raporcie (str. 92 tomu IV) wskazuje się, iż monitoring powinien obejmować obserwację i ocenę stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej, a także ocenę skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody, w tym w szczególności obserwację siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony zostały wyznaczone obszary Natura 2000, po czym proponuje się prowadzenie jedynie monitoringu ornitologicznego, herpetologicznego i chiropterologicznego. Mając na uwadze powyższe, należy zweryfikować/uzupełnić zakres zaproponowanego monitoringu przyrodniczego lub uzasadnić dlaczego nie proponuje się monitoringu dla pozostałych elementów środowiska przyrodniczego. W raporcie nie uszczegółowiono, jak mają być realizowane cele poszczególnych monitoringów i jakie powinny być podejmowane działania w zależności od otrzymanych wyników (różne scenariusze). W przypadku monitoringu ornitologicznego wskazuje się, iż celem monitoringu jest ocena bieżącego wpływu przedsięwzięcia na stan awifauny lęgowej i przelotnej na odcinkach drogi przebiegających przez obszar Natura 2000 OSOP Beskid Niski PLB180015. Należy doprecyzować na czym ma polegać ocena bieżącego wpływu przedsięwzięcia na awifaunę lęgową i przelotną i uzasadnić wybór tylko 4 gatunków ptaków objętych monitoringiem – derkacz, puszczyk uralski, gąsiorek i orlik krzykliwy – należy tu zaznaczyć, iż na skutek realizacji inwestycji zagrożonych jest znacznie więcej gatunków ptaków, ponadto wątpliwe jest aby wybrane gatunki (przynajmniej większość z nich) były odpowiednie do badania wpływu inwestycji na awifaunę przelotną. Raport nie przedstawia założeń metodycznych dla ww. badań (terminy, zakres przestrzenny, stosowane metody obserwacji, powierzchnie badawcze i referencyjne – taki układ podwójnego odniesienia pozwoliłby oddzielić rzeczywisty efekt inwestycji od efektów ogólnych, czyli zmian zachodzących równoległe w szerszej perspektywie geograficznej, niezależnie od budowy drogi ekspresowej). Ponadto należy również uszczegółowić metodykę monitoringu śmiertelności ptaków oraz uzasadnić przyjętą szerokość strefy kontrolowanego terenu i w szczególności terminu jego prowadzenia (III-VIII). Raport nie omawia problemu tempa znikania ofiar oraz ich wykrywalności (zagadnienia te należy uwzględnić w proponowanym monitoringu śmiertelności). Przedstawić scenariusze postępowania w zależności od uzyskanych wyników monitoringu śmiertelności. Podobnie w przypadku monitoringu chiropterologicznego nie przedstawiono stosownych założeń metodycznych, ponadto nie uzasadniono czasu jego

trwania (2 lata), nie przedstawiono dokładnie miejsc i terminów nasłuchów detektorowych. W raporcie wskazuje się wykonanie nasłuchów detektorowych w punktach o najwyższej aktywności nietoperzy, należy tu jednak rozważyć uzupełnienie badań o nasłuchy transektowe, które mogą pomóc w lepszym poznaniu przestrzennej zmienności aktywności nietoperzy. Ponadto w raporcie często podaje się, iż dopiero monitoring porealizacyjny pokaże prawidłowość wyznaczenia przejść po czym proponuje się monitoring, który nie uwzględnia tego typu badań. Raport nie przedstawia scenariuszy postępowania w zależności od uzyskanych wyników monitoringu śmiertelności i aktywności nietoperzy. W przypadku monitoringu herpetologicznego jedynie zwraca się uwagę na kontrolę stanu zabezpieczeń herpetologicznych (wygradzeń ochronnych dla płazów). Monitorowaniem przyrodniczym objęto również przejścia dla dużych zwierząt w zakresie ich wykorzystania, w wariantcie preferowanym (WB1alt) dotyczyć to ma 5 przejść zlokalizowanych na południe od Dukli. Proponuje się prowadzenie monitoringu przez okres 3 lat począwszy od drugiego roku po oddaniu trasy do użytkowania, przy czym nie zwrócono tu uwagi, iż oddanie drogi do użytkowania często nie oznacza zakończenia wszelkich prac związanych z jej budową. Nie przedstawiono wymaganego uzasadnienia dla liczby, lokalizacji i rodzaju kontrolowanych przejść, nie przedstawiono szczegółowej metodyki badań (jedynie ogólnie przedstawiono cele kontroli i możliwe rodzaje stosowanych metod), analiz i wnioskowania; nie przedstawiono sposobów postępowania w zależności od uzyskanych wyników. Podsumowując, monitoring przyrodniczy nie został poprawnie opracowany, nie jest jasne co chce się osiągnąć i jakimi metodami (brak założeń metodycznych), ponadto nie koresponduje on z wynikami i wnioskami z części zasadniczej raportu.

48. Mając na względzie uwagi przedstawione w niniejszym piśmie, należy rozważyć i poddać ocenie oddziaływania (w tym skumulowanego) wariant realizacyjny przedsięwzięcia, polegający na poprowadzeniu drogi ekspresowej estakadą na odcinku Dukla – Barwinek. Planując estakadę należy uwzględnić potrzeby ekologiczne przekraczanych siedlisk przyrodniczych oraz migracji nietoperzy i dużych ssaków.

49. Ponadto należy przeanalizować wariant polegający na rezygnacji/zmianie lokalizacji budowy Węzła Tylawa oraz MOP – II Tylawa.

50. Przedmiotowa inwestycja z dużym prawdopodobieństwem będzie w sposób znacząco negatywny oddziaływać na duże drapieżne ssaki stanowiące przedmioty ochrony OZW Ostoja Jaśliska, OZW Ostoja Magurska i OZW Bieszczady i spójność sieci poprzez wpływ na Główny Korytarz Karpacki (zaproponowany system przejść nie gwarantuje w dłuższej, dającej się przewidzieć, perspektywie czasu swobodnej migracji zwierząt; skumulowany wpływ z innymi przedsięwzięciami, jak np. ze zbiornikiem Kąty Myscowa powodującym zawężenie Głównego Korytarza Karpackiego o ok. 40%; znaczący procent degradacji siedlisk ww. gatunków). Droga spowoduje izolację najsilniejszych w Polsce populacji z Bieszczadów i Beskidu Niskiego i zahamuje możliwość dyspersji osobników w kierunku zachodnim. Uwzględniając rangę przecinanego korytarza ekologicznego oraz fakt, iż droga ekspresowa po stronie słowackiej została zaplanowana bez przejść dla zwierząt, oddziaływanie to może mieć charakter międzynarodowy.

Przedmiotowa inwestycja z dużym prawdopodobieństwem będzie w sposób znacząco negatywny oddziaływać na siedlisko priorytetowe 91E0, ponadto nie wykluczony jest znacząco negatywny wpływ na herpetofaunę, w tym gatunki stanowiące przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 – kumaka górskiego, traszkę karpacką, traszkę grzebieniastą, populacje niektórych gatunków ptaków chronionych w OSOP Beskid Niski (np. silnie zagrożone są tereny żerowiskowe i lęgowe orlika krzykliwego i orła przedniego), poczwarówkę zwężoną (jedno z 2 stanowisk w OZW Ostoja Jaśliska – okolice miejscowości Tylawa - położone jest w niewielkiej odległości planowanego MOP), populacje nietoperzy,

szczególnie tych chronionych w OZW Ostoja Jaślicka, OZW Trzciana i OZW Osuwiska w Lipowicy (znaczący zabór terenów żerowiskowych, przecięcie szlaków migracyjnych, możliwość naruszenia mało stabilnych geologicznie jaskiń) oraz wskazywana przez autorów raportu duża niepewność oceny).

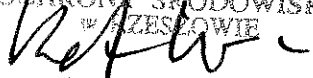
51. Zweryfikować przeprowadzoną ocenę oddziaływania transgranicznego na ssaki drapieżne i korytarze ekologiczne, bowiem jak wynika z raportu, tylko spełnienie warunku zapewnienia ciągłości korytarzy migracyjnych, wykluczy negatywne oddziaływanie w aspekcie transgranicznym. Ponieważ jednak zapewnienie drożności korytarzy migracyjnych, nie jest w raporcie udowodnione, kwestią wymagającą szczególnej analizy pozostaje oddziaływanie transgraniczne przedsięwzięcia w tym aspekcie.

52. Mając na uwadze, iż od 2012 r. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia” realizuje projekt (w układzie partnerskim z Bieszczadzkim Parkiem Narodowym, Magurskim Parkiem Narodowym, regionalną Dyрекcją Lasów Państwowych w Krośnie - 11 nadleśnictw leżących w przestrzeni między Bieszczadzkim PN a Magurskim PN) *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej – korytarze migracyjne*, w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy, którego celem jest ochrona ostoi fauny puszczańskiej, poprzez wskazanie istniejących i potencjalnych korytarzy ekologicznych gwarantujących zachowanie spójności środowiska dla populacji zwierząt występujących w podkarpackiej części Karpat, konieczne jest zwrócenie się do ww. Instytucji o udostępnienie danych mogących zostać wykorzystanych w ocenie oddziaływania planowanej drogi ekspresowej S-19 na środowisko przyrodnicze i w poprawnym zaplanowaniu działań ochronnych. Należy tu dodać, iż w ramach tego projektu prowadzone są szeroko zakrojone badania nad przemieszczaniem się dużych drapieżników, jak wilk, niedźwiedź i ryś, ssaków roślinożernych - żubra, jelenia szlachetnego i sarny oraz wykorzystaniem przestrzeni przez orliki krzykliwe.

53. Zweryfikować przedłożony raport i wszystkie jego części składowe pod względem wewnętrznej spójności (część tekstowa, tabelaryczna, wykresy, mapy itp.).

Z uwagi na zakres uzupełnień, wskazane jest przedłożenie ujednoliconej wersji dokumentu (części poświęconych ocenie oddziaływania na środowisko przyrodnicze, obszary Natura 2000).

Na podstawie art. 36 Kodeksu postępowania administracyjnego informuję, że w związku z koniecznością uzupełnienia dokumentacji, nie jest możliwe załatwienie przedmiotowej sprawy w terminie ustawowym. Załatwienie sprawy nastąpi w terminie **trzech miesięcy** licząc od dnia skompletowania pełnego materiału dowodowego. Jednocześnie nadmieniam, iż zgodnie z art. 35 § 5 Kpa, do terminu załatwienia przedmiotowej sprawy nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa do dokonania niezbędnych czynności w prowadzonym postępowaniu, obejmującym m. in. prawidłowe skompletowanie materiału dowodowego.

REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W ZESZŁOWIE

Lech Kotkowski

Otrzymują:

1. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Rzeszowie, ul. Legionów 20, 35-959 Rzeszów,
2. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, ul. Jasna 17, 43-360 Bystra,
3. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Boguchwale, ul. Doktora Tkaczowa 134, 36-040 Boguchwała, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
4. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Czudec, ul. Starowiejska 6, 38-120 Czudec, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
5. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Strzyżowie, ul. Przeclawczyka 5, 38-100 Strzyżów, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
6. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Niebylec, 38-114 Niebylec 170, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
7. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Domaradz, 36-230 Domaradz 345, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
8. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Jasienica Rosielna, 36-220 Jasienica Rosielna, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
9. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Haczów, 36-213 Haczów 573, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
10. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Korczyn, ul. Rynek 18A, 38-420 Korczyn, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
11. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy w Krościenku Wyżnym, ul. Południowa 9, 38-422 Krościenko Wyżne, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
12. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Miejsce Piastowe, ul. Dukielska 14, 38-430 Miejsce Piastowe, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
13. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Rymanów, ul. Mitkowskiego 14a, 38-480 Rymanów, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
14. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy w Iwoniczu Zdroju, Al. Słoneczna 28, 38-440 Iwonicz Zdrój, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
15. Strony postępowania za pośrednictwem Urzędu Gminy Dukla, ul. Trakt Węgierski 11, 38-450 Dukla, zgodnie z art. 49 Kpa w związku z art. 74 ust. 3 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

Do wiadomości:

1. WOOS; a/a

